

UiO • Universitetet i Oslo

“Fra hesta til ungene til gutta”

Endringer i flertallsbøying i oslomål

Vetle Gjærum

NOR4091 – Masteroppgave i nordisk, Lektorprogrammet
30stp

Institutt for lingvistiske og nordiske studier
Humanistisk fakultet
UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2021

Sammendrag

Oslo-dialekten har i dag, veldig enkelt forklart, to sidestilte bestemte flertallsendelser: -a og -ene. I denne oppgaven har jeg ønsket å undersøke hvordan tidligere forskning har beskrevet oslomålet, og bruke talemålskorpus for å innhente empiri til å undersøke forekomsten av de ulike endelsene i flertallsbøyinga, samt hvordan det har endret seg mellom korpusene. I tillegg vil jeg bruke noen morfologiske rammeverk slik at det kan gå an å gi noen implikasjoner for hvorfor disse endringene har skjedd.

Forord

Jeg kan ikke la være å gi ut et par takker, da det er noen som virkelig har sørga for at det har vært mulig for meg å gjennomføre denne oppgaven til tross for pandemi, rød sone i barnehagene, og mange andre baller i luften.

Først må jeg bare få takke veilederen min, Hans-Olav Enger, uendelig mye. Selv om han har prøvd, tror jeg at jeg enda ikke har lært å samskrive i følge, sette kommaer, riktig, eller bruke tankestrek og ikke bindestrek ved sidehenvisninger. Men han var raskt på ballen, og fikk satt opp et ganske stramt innleveringsregime, som jeg ikke kunne vært foruten i dag. Det har gjort at jeg har hatt en viss progresjon under hele semesteret, og slapp å sitte med magesår i april og mai, selv om stressnivået har vært høyt nok.

I tillegg må jeg jo takke den fine familien min, som består av Thea og Vibe. Med nesten betingelsesløs støtte (studiegjennomføring som betingelse fra den første, og is hver fredag fra den siste), har det vært mye enklere å gjennomføre dette enn det hadde vært uten dere.

Takk!

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Forord	3
Innholdsfortegnelse	4
Tabeller	5
1 Innledning	6
1.1 Problemstilling	7
1.2 Oppbygging av oppgaven	8
1.3 Avklaringer	8
2 Tidligere forskning på oslomål	9
2.1 Kristiania Bymål	9
2.1.1. Språklig konvergens i Kristiania Bymål	10
2.1.2. Flertallsbøyinga i «dannet dagligtale»	11
2.1.3. Flertallsbøyinga i «vulgærsproget»	11
Tabell 2.2: verbbøying av kaste i romeriksmål, vikkværsk og «vulgærsproget»	12
Tabell 2.3: flertallsbøyinga av sterke og svake substantiver i «vulgærsproget»	12
2.2 Artikler etter TAUS: Talemålsundersøkelsen i Oslo	13
2.2.1 Oslo Bymål: ei lærerrettleiing	13
2.2.2 Flertallsbøying i «byfolkemålet» etter Oslo Bymål	14
Tabell 2.4: flertallsbøyinga av maskuliner, nøytrere, og femininer slik den står beskrevet i Oslo Bymål	15
2.3 Western, A-endinger i Oslo-mål	15
2.4 Artikler etter NoTa-korpuset	17
2.4.1. Oslospråket i tall	17
Tabell 2.5: fordeling av a-endinger mellom deltakere fra vest og øst i NoTa-Oslo	17
Tabell 2.6: fordeling av a-endinger mellom deltakere fra vest og øst, også kategorisert i aldersgruppe, i NoTa-Oslo	17
3 Ulike teoretiske rammeverk og innfallsvinkler til språkendring	18
3.1 Sociolingvistiske innfallsvinkler til språkendring	18
3.1.1 Mæhlum - alt endres mot vestkantmål	19
3.1.2 Johnsen – det meste endres mot østvarieteteten	19
3.1.3 Opsahl og Røynealand - varietetene endres mot hverandre	20
3.1.4 Sandøy – endring mot prestisjemålet er ikke en god nok forklaring	20
3.2 Språkinterne årsaker til endringer i bøying: Naturlig morfologi og analogi	20
3.2.1 Naturlig Morfologi	21
3.2.2 Analogi og analogisk endring	22
3.2.3 Utvidelse og regularisering	23

3.2.4 Tegn- og typefrekvens	24
3.2.3 Om flertallsbøyinga er mer utsatt for endring	25
4 Metode	26
4.1.1 Kristiania Bymål	28
4.1.2 TAUS-korpuset	28
4.1.3 Nota-Oslo-korpuset	29
4.1.4 Betydning for eget prosjekt	30
5 Funn og analyse	31
5.1 Ordvalg	33
5.2 Funn	34
5.2.1 Forekomst av de ulike flertallsendelsene i maskuliner og nøytrer	34
Tabell 5.1: fordeling av flertallsendelser i TAUS og NoTa-Oslo fordelt mellom øst og vest, totale tall, og prosentandel a-endelser.	34
5.2.2 Forekomst av et utvalg nøytrer	35
Tabell 5.2: et utvalg nøytrumsord, forekomst i TAUS og NoTa-Oslo, med skilnad på brukere fra øst og vest	35
5.2.3 Forekomst av et utvalg maskuliner	37
Tabell 5.3: et utvalg maskuliner, forekomst i TAUS og NoTa-Oslo, med skilnad på brukere fra øst og vest	37
5.2.4 Femininer med vokalendring	38
Tabell 5.4: Et par femininer som kan få A-endelse i bestemt form flertall	38
5.2.5 Lavfrekvente ord	38
6 Diskusjon	39
6.1 Fordeling av flertallsendelser	41
6.2 Økning av -A i frekvente ord	42
6.2.1 Lavfrekvente ord	45
6.3 Femininene med vokalskifte	45
Litteratur	46

Tabeller

Tabell 2.1: flertallsbøying av sterke og svake maskuliner og nøytrere i «dannet dagligtale»	13
Tabell 2.2: verbbøying av kaste i romeriksmål, vikkværske og «vulgærsproget»	14
Tabell 2.3: flertallsbøyinga av sterke og svake substantiver i «vulgærsproget»	14
Tabell 2.4: flertallsbøyinga av maskuliner, nøytrere, og femininer slik den står beskrevet i Oslo Bymål	17
Tabell 2.5: fordeling av a-endinger mellom deltakere fra vest og øst i NoTa-Oslo	19
Tabell 2.6: fordeling av a-endinger mellom deltakere fra vest og øst, også kategorisert i aldersgruppe, i NoTa-Oslo	19
Tabell 5.1: fordeling av flertallsendinger i TAUS og NoTa-Oslo fordelt mellom øst og vest, totale tall, og prosentandel a-endinger.	36
Tabell 5.2: et utvalg nøytrumsord, forekomst i TAUS og NoTa-Oslo, med skilnad på brukere fra øst og vest	37
Tabell 5.3: et utvalg maskuliner, forekomst i TAUS og NoTa-Oslo, med skilnad på brukere fra øst og vest	39
Tabell 5.4: Et par femininer som kan få A-ending i bestemt form flertall	40

1 Innledning

Amund B. Larsen skrev at så lenge det var så stor folketilstrømming sammenligna med folketallet i Oslo, kunne dialekten aldri bli noen «enhet» (1907, s. 15). Men han var allikevel tidlig ute med å se at det foregikk språklig konvergens blant talerne av de ulike variasjonene av språket i Oslo. Språkbruk har alltid interessert meg, og særlig språket i byen jeg kommer fra. I de senere årene, har det særlig vært bøyning som har vært mitt hovedinteressesfelt, noe som har ført til mange sene netter med grubling over hvordan og hvorfor bøyingsendelsene i oslomålet er sånn som de er. Hvorfor høres *barnene* så rart ut, og hvorfor er *bøka* feil?

Hvorfor har vi egentlig to flertallsendelser som fungerer nesten like godt begge to i de fleste bøyingsklasser? Heldigvis er det mange som har skrevet god forskning før meg, og som kan gi innsikt i disse spørsmålene, både om bøyning generelt og oslomål spesielt. Noe av det som har manglet for meg i gjennomgangen av forskning rundt bøyning i oslomålet, er studier som ser på flertallsbøyinga, og særlig i bestemt form, da vi for det meste har to aksepterte endelser i oslomålet, -ene og -a. De fleste studiene som har brukt datamaterialet fra de to store talemålsundersøkelsene i Oslo: TAUS (2020) og NoTa-Oslo (2018), har hatt fokus på helt andre deler av språket, eller en litt mer generell titt på for eksempel forekomsten av a-endelser i sin helhet. I tillegg finnes det også en god del litteratur om språkendring med et sociolingvistisk utgangspunkt, og som vel og merke kan beskrive flere av endringene som foregår i talemålet, men som begrenser forklaringene på endringene til forenkling eller nivellering/konvergens mot en talemålsstandard eller prestisjevariant (se for eksempel Mæhlum 2009, eller Sandøy 2009). Derfor har jeg ønsket å undersøke endringer i flertallsbøyinga i oslomålet med et mer språkinternt rammeverk som hører til ulike morfologiske teorier.

1.1 Problemstilling

Det har altså vært et ønske fra min side å undersøke språkendringer i oslomål ved hjelp av korpussøk, og undersøke hvorfor disse endringene skjer. Som de fleste kjenner til og som også vil redegjøres for videre i oppgaven, har Oslo tradisjonelt hatt to distinkte talemålsvarianter, østkantmål og vestkantmål. Jeg har også villet undersøke hvordan disse ulike variantene forandrer seg, og om de forandrer seg likt eller ulikt. Problemstillingene mine for denne oppgaven har da blitt:

1. Hvordan har flertallsbøyinga endret seg fra de tidligere fremstillingene av oslomål, til talemålsundersøkelsene gjennomført på 70-tallet og videre på tidlig 2000-tall?

2. Hva vil ulike teorier om morfologisk endring predikere for de ulike talemålsvariantene i Oslo, og kan de hjelpe til å forklare endringene som har skjedd?

For å kunne svare på problemstillingene vil jeg ta for meg tidligere forskning på talemål og språk i Oslo, legge frem noen teoretiske rammeverk for morfologisk endring, og gjennomføre en kvantitativ komparativ undersøkelse av data fra TAUS og NoTa-Oslo, som jeg videre vil analysere og diskutere. Under har jeg lagt fram noen hypoteser som hver og en viser til hver sin del av problemstillinga:

1. For de fleste ord, har ene-endelsen blitt mer vanlig i flertall
2. Den bøyingsendelsen som er vanligst vil spre seg til andre bøyingsparadigmer innenfor samme talemålsvariant

1.2 Oppbygging av oppgaven

Det inneværende kapittelet, kapittel 1, gir bakgrunn og motivasjon for oppgaven, og presenterer problemstilling, samt foretar noen avklaringer. Kapittel 2 gir en oversikt over tidligere forskning på oslomål helt fra Larsens avhandling fra 1907 til artikler etter NoTa-Oslo på slutten av 2000-tallet og begynnelsen av 2010-tallet. Kapittel 3 presenterer ulike teoretiske rammeverk for morfologisk endring, samt gir en oversikt over sociolingvistiske teorier og forskning. Kapittel 4 beskriver metoden jeg vil benytte i undersøkelsen, og drøfter ulike problemstillinger knyttet til metodevalg. I kapittel 5 presenterer jeg funnene mine fra korpussøkene, og gir en kort forklaring på dem. Kapittel 6 er diskusjonsdelen, der jeg går gjennom funnene og setter dem i sammenheng med teoriene som er redegjort for tidligere. Til slutt kommer en avslutning der jeg vil prøve å konkludere oppgaven på best mulig måte, og se om undersøkelsene min har gitt noen interessante implikasjoner.

1.3 Avklaringer

I de ulike verkene som er skrevet siden Larsen (1907), er det brukt flere ulike navn på Oslo-sosiolektene. For å unngå for mye variasjon av uttrykk når det representerer noenlunde det samme talemålet, velger jeg i denne oppgaven kun å bruke begrepene «østkantmål» og «vestkantmål», slik som Western (1977). Det kunne vært aktuelt å bruke «radikalt» og «konservativt oslomål», eller «arbeiderklasse-oslomål» og «prestisjefullt oslomål». Det er mulig at det ville vært mer i tråd med hva de ulike målene representerer i dag, snarere enn

geografisk tilhørighet. Likevel er «østkantmål» og «vestkantmål» mer i tråd med undersøkelsene denne oppgaven henter data fra. I tillegg signaliserer kanskje denne kategoriseringen at det er prototyper og ytterpunkter dette gjerne dreier seg om. Videre betyr dette at det språket Amund B. Larsen (1907) kaller for «vulgærsproget», og det Wiggen (1981) kaller «Oslo-mål», i denne oppgaven bare vil omtales som «østkantmål», med mindre det er et sitat eller andre årsaker til å bruke det opprinnelige begrepet.

2 Tidligere forskning på oslomål

Det finnes tre sentrale språkdatainnsamlinger fra talemålet i Oslo som kommer til å danne bakgrunnsmateriale for denne oppgaven. Den første er klassikeren *Kristiania Bymål* (1907) av Amund B. Larsen, den andre er Talemålsundersøkelsen i Oslo: TAUS (2020) som ble gjennomført i 1971 til 1973, og den tredje er Norsk Talemålskorpus - Oslo-delen: NoTa-Oslo (2018) som ble gjennomført fra 2004 til 2006. Den første er det ble gjennomført ved intervjuer av fengselsinnsatte, samt elisitering av ord og setninger, og muligens akseptabilitetsvurderinger av et utvalg setninger og ord. De to andre var gjennomført ved hjelp av intervjuer og igangsatte samtaler mellom henholdsvis 120 og 150 deltakere. De to siste er transkribert og gjort til søkbare korpus på nett. Videre er det flere artikler og videre undersøkelser med forskjellig fokus på flertallsbøying som baserer seg på disse dataene (for eksempel Western, 1978, Johannessen 2008, og Stjernholm 2013).

2.1 *Kristiania Bymål*

Klassikeren fra 1907 er nesten obligatorisk i samtlige artikler og verk som skriver om oslomål, og særlig hvis det er snakk om endringer. Larsen sitt verk var den første avhandlingen i Norge som fokuserte på byspråk (Larsen ga i samarbeid med andre også ut *Bergens bymaal* i 1911 og *Stavanger bymål* i 1925) som en egen språkvariant med egne lydsystemer og bøyingsparadigmer. På den tiden var det vanlig at bymål ble sett på som et vilkårlig sammensurium som var så å si umulig å behandle, i det minste som dialektologisk forskningsobjekt. Larsen gjennomførte en undersøkelse av østkantmålet eller «vulgærsproget» basert på intervjuer¹ med 16 deltakere, og skrev deretter en detaljert beskrivelse av målet, fra fonologi til morfologi. For denne oppgaven blir det på en side relevant å se på hvordan Larsen var en av dem som tidlig så hvordan språklige varieteter

¹ Larsen presiserer ikke akkurat hvordan han har gjennomført undersøkelsen sin, bare at uttalelsene hans er basert på «oplysninger som jeg har skaffet meg særlig for dettes skyld [blant] straffanger på en strafanstalt i Kristiania» (1907, s. III)

konvergerer, et syn på språkkontakt som i en viss grad brøt med den junggrammatiske tradisjonen som hadde vært mest fremtredende fram til da (Sandøy, 2013, s. 82–84). Selv om Larsen også ble sett på som en solid junggrammatiker, er det flere sosiolingvister senere som henviser til Larsens arbeider som tidlig sosiolingvistikk, på grunn av hans syn på sosiale forhold (Sandøy, 2013, s. 93). På den andre siden blir det selvsagt nødvendig å presentere bøyingsystemet for flertallsbøyning av substantiver i østkantmål etter Larsen, og ved å sammenfatte noen av de øvrige observasjonene Kapittel 4, 6 og 13 i *Kristiania Bymål* (1907), gi et forsøk på å presentere flertallsbøyinga i vestkantmålet også.

2.1.1. Språklig konvergens i *Kristiania Bymål*

I tillegg til det grundige arbeidet Larsen utførte både ved innsamlingen av data og ved beskrivelsen av varietetene, blir avhandlingen ofte sett på som et av de aller første sosiolingvistiske verkene i norsk lingvistikkforskning på norsk språk (for eksempel Sandøy, 2013, s. 93, Stjernholm, 2013, s. 17–20, eller Mæhlum & Røyneland, 2011, 75–76), og mye av grunnen til det er hvordan Larsen observerte at språkbrukerne i Oslo endret språket mot den varietet de selv ikke snakker. Han konstaterte, sett med dagens språkforskerbriller, at det fantes to distinkte språkvarianter i Kristiania. Til tross for at Larsen skriver at talemålet i byen aldri kan bli noen «enhet» så lenge det er så mye tilflytting i forhold til folketallet (1907, s. 15), skriver han også at det til tross for denne tilflyttingen finnes et østkantmål «der ved sammenfatning av positive og negative merker, ved karakteristiske lån og særegne konservatismer er tilstrækkelig utskilt til at kjendes fra alle andre byers og bygders mål» (1907, s. 16). Selv om Larsen rett etter skriver at han er usikker på om det er tilstrekkelig til å kalle det en egen dialekt, mener jeg at det at man kan skille det helt fra andre mål, taler for nettopp det. Vestkantmål eller «dannet dagligtale» tilhørte overklassen og var en slags norsktalt dansk, mens østkantmål eller «vulgærsproget» var den mest «grove» bymålsvarianten som tilhørte arbeiderklassen. Ifølge Larsen var de to språklinjene i ferd med å konvergere, eller under pågående konvergens (1907, s. 13–14). Larsen mente at dette i utgangspunktet skjedde ved at folk som jobbet for eller i samarbeid med overklassen, tilpasset seg deres talemåte (les: vestkantmål eller «dannet dagligtale»), og at dette på sett og vis smittet utover i for eksempel vedkommende sin omgangskrets eller familie (1907, s. 14). Videre skriver Larsen at dette senere også går den andre veien, ved at rike bondesønner skaffet seg sosialt og økonomisk sterke posisjoner i byen og samfunnet, og at deres måte å snakke på smittet over på deres nærmeste omgangskrets, også barna til overklassefamilier, slik at deres språk ble mer «vulgærsprog»-aktig (1907, s. 14). Det finnes også vendinger og

ord som har sitt opphav fra dialektene eller «vulgærsproget» og som er mer eller mindre etablert som faste former i «dannet dagligtale». Larsen viser til eksemplene *barna* og *bena* (1907, s. 30).

2.1.2. Flertallsbøyinga i «dannet dagligtale»

bøyinga av substantiver i «dannet dagligtale» følger i stor grad datidens danske skriftspråk, som var et tokjønnsystem, i motsetning til det tradisjonelle norske med tre. Larsen beskriver det som norsk uttalt dansk (1907, s. 11–12). I denne varieteten finnes det i utgangspunktet bare en mulig endelse i bestemt flertallsform: -ene (erne). I dag ville vi synes at denne varianten var et svært konservativt riksmål, og med stor sannsynlighet kunne fastslå at det er ytterst få, hvis noen, som snakker sånn lenger. Dette samme, bare i motsatt ende, vil gjelde for «vulgærsproget». Det er åpenbart en forskjell på hvordan man skriver og snakker, men om det skulle være noen korrelasjon, skriver Larsen blant annet *huller(hull)*, *kredse(kretser)* og *bestanddele(bestanddel)*. *Huller* er en velkjent form i riksmål og seinere bokmål. Både i ordboka som er laget i samarbeid med språkrådet (ordbok.uib.no) og i Det Norsk Akademis Ordbok (naob.no/ordbok) står *huller* som akseptert ubestemt flertallsform av *hull*. Som det kommer frem i funnene i kapittel 5 er det veldig få som virker å si dette i dag, men formen kan jo blant annet observeres i Thorbjørn Egner sine lydbøker. Under vises flertallsbøyinga av maskuliner og nøytrer i «dannet dagligtale» slik man kan anta at det var på tiden *Kristiania Bymål* ble skrevet.

Tabell 2.1: flertallsbøying av sterke og svake maskuliner og nøytrer i «dannet dagligtale»

	m. sterk	m. svak	n. sterk	n. svak
ubest.	heste(r)	okser	hus/huser	stykke(r)
best.	hestene	oksene	husene	stykkene

2.1.3. Flertallsbøyinga i «vulgærsproget»

Ifølge Larsen følger bøyingsmønsteret i «vulgærsproget» en blanding av mønstrene fra dialekter i områdene rundt Kristiania/Oslo. Larsen nevner blant flere nabobygda Østre Aker, og Bærum, Oplandene, Romerike og bygdene nedover Oslofjorden (1907, s. 15–17). Skilnaden i hvor Larsen mener østkantmålet får trekkene sine fra, går gjerne mellom trekk som kommer fra romeriksmål/oplandsk og fra vikkværs. For eksempel følger verbet *kaste*

typisk bøyning fra romeriksmål i presens: *kaster*, mens vikkværsk i fortidsformer, *kasta* (Larsen, 1907, s. 17).

Tabell 2.2: verbbøyning av *kaste* i romeriksmål, vikkværsk og «vulgærsproget»

	presens	preteritum
romeriksmål	kaster	kaste
vikkværsk	kastær	kasta
«vulgærsproget»	kaster	kasta

Bøyninga for sterke hankjønnsst substantiver er «vesentlig oplandsk og romeriksk» ifølge Larsen (1907, s. 102). Altså får de -er i ubestemt og -a i bestemt form, mens svake hankjønnsst substantiver av tidligere jamvektsord, som *beta*, får -ar i ubestemt, og -ane i bestemt flertallsform, i kontrast ville man ifølge Larsen hatt *beta'a* og ikke *betane* i bestemt flertallsform av *beta* i oplandsk (Larsen, 1907, s. 103). I vikkværsk ville hankjønnsst substantivene fått -ær/-ane. Hunkjønnsst substantivene får ifølge Larsen flertallsbøyning som «i de helt vikske mål», -er/-ene, mens «de ytre vikske mål» gjør skilnad på «de gamle a- og i-stammer», at de altså får henholdsvis -ar/-ane og -er/-ene i flertall: *bygder/bygdene, men kjerringar/kjerringane* (1907, s. 104). Intetkjønnsbøyninga kan få bøyning i henhold til det tradisjonelle østkantmålet, men også vestkantmålet, og med noen få unntak skriver Larsen at de to variantene må sidestilles. Noen former, som *høl*, må få nullbøyning i ubestemt og -a i bestemt flertallsform. Larsen forklarer at slike ord, som er «rent vulgære av lydform eller anvendelse», beholder sin opprinnelige dialektform (1907, s. 105). Andre former, særlig de som ender på trykklett -e, får -r/-ene etter vestkantmålet (1907, s. 105). Under gjengis flertallsbøyninga av maskuliner, nøytrer og femininer slik Larsen beskriver den (1907, s. 102–106).

Tabell 2.3: flertallsbøyninga av sterke og svake substantiver i «vulgærsproget»

	mask.	mask.	nøytrum	nøytrum svak	femininum	femininum

	sterk	svak	sterk		sterk	svak
ubestemt	hester	bakker	hus/huser	støkker	kjerringer	tunger
bestemt	hesta	bakkene	husa/husene	støkkastøkkene	kjerringene	tungene

Larsen er tydelig på at disse eksemplene skal vise ytterpunktet av «vulgærprosjet», og at en stor del av befolkningen i Oslo/Kristiania har et talemål som normalt ligger et sted imellom dette og «den dannede dagligtale» (1907, s. 19–25). Blant annet skriver han at noen av trekkene i vanlig dagligspråk virker å være hentet fra «den dannede dagligtale», for eksempel at mange hankjønnsord i flere tilfeller vil få -ene i bestemt flertallsform, «men rent vulgærprosjet er dette naturligvis ikke» (Larsen, 1907, s. 103).

2.2 Artikler etter TAUS: Talemålsundersøkelsen i Oslo

Talemålsundersøkelsen i Oslo (TAUS) var den første talemålsundersøkelsen i stor skala gjennomført i Norge, og var i utgangspunktet inspirert av en lignende undersøkelse i Stockholm (Hanssen, 1978, s. 1), og metodiske fremgangsmåter som var inspirert blant annet av fremragende sosiolingvister på den tida, som Labov og hans arbeider tidligere på 70-tallet og sent 60-tall (Hanssen, 1978, s. 14). En god rekke artikler er skrevet med bakgrunn i data eller erfaringer fra denne undersøkelsen, og under har jeg valgt ut de som er mest relevante for denne oppgaven.

2.2.1 Oslo Bymål: ei lærerretteiing

Oslo Bymål (1981) er en lærerveiledning som Geirr Wiggen skrev etter dannelsen av korpuset basert på *Talemålsundersøkelsen i Oslo* i 1971 (TAUS). I likhet med Larsen (1907, s. 16), skriver Wiggen at det er for mye variasjon i oslomålet til å snakke om en enhet, «Oslo-målet i språkhistorisk forstand» (1981, s. 3–5). Jeg skrev over at med dagens «språkforskerbriller» går det an å påstå at måten Larsen beskriver østkantmålet, godt kan tolkes som en dialektbeskrivelse. Wiggen skriver at det ikke går an å finne «reine» dialekter, på grunn av at talemål er i stadig endring, og at eldre og yngre brukere vil snakke dialekten på forskjellige måter. Samtidig skriver han at man ikke nødvendigvis må avgrense dialekten geografisk, det kan man også gjøre sosialt (1981, s. 3). Det passer her å skyte inn at det å avgrense dialektbegrepet er litt problematisk, i for eksempel boka *Språkmøte* (Mæhlum, Akselberg, Røynealand & Sandøy, 2003) viser forfatterne at det kan være litt utydelig hva som menes

med begrepet. Der står det både at dialekt er geografisk avgrensa, men ikke bare geografisk avgrensa, og at det må kjennetegnes av ulike målmerker som ordforråd og uttale (Røyneland, 2003, s. 13–31). Det virker på en måte som at både Larsen og Wiggen, i likhet med meg, sliter med å stramt avgrense dialektbegrepet. I denne oppgaven mener jeg at det ikke egentlig er nødvendig å trekke noe stramt skille mellom dialekt og sosiolekt, jeg vil bare vise at måten Larsen og Wiggen beskriver østkantmålet på hvertfall ikke utelukker at man kan kalle det for en dialekt, slik jeg ser det.

En annen ting Wiggen skriver som viderefører de tidlige observasjonene til Larsen angående konvergens og «kodeskifting», er at man snakker forskjellig ut fra hvem man snakker med. «Du snakker ikke likt til ektefellen, kollegaen og representanten for det offentlige kontoret; [...] trulig varierer du språkforma etter det emnet du snakker om også» (Wiggen, 1981, s. 4). Wiggen skriver at det er vanskelig å skrive noe omfattende om talemålet i Oslo, siden det finnes for lite forskning på det. Samtidig er verket hans basert på TAUS-prosjektet som fortsatt, med unntak av NoTa-Oslo, er det mest omfattende lingvistiske datainnsamlingsarbeidet i Oslo. Wiggen beskriver det han omtaler som byfolkemålet i Oslo, «den stedege varianten som de fleste Oslo-boere kjenner som sitt morsmål» (1981, s. 8). Prosjektet ligner på Larsen sitt i den forstand at det skal gi en omfattende beskrivelse av østkantmålet i Oslo, og i likhet med Larsen er Wiggen også av den oppfatning at byfolkemålet er blitt endra med påvirkning fra «kystmåla lenger uti Oslo-fjorden (vikværse mål), med måla rundt Mjøsa og østafor (opplandske mål), og med Oslos eget tradisjonelle overklassemål» (1981, s. 8–9).

2.2.2 Flertallsbøying i «byfolkemålet» etter Oslo Bymål

Wiggen sin beskrivelse av østkantmålet ligner i stor grad på Larsen sin beskrivelse fra 1907, men Wiggen kommer også med noen mulige årsaksforklaringer til noen av formene og bøyingsendelsene som fremkommer i østkantmålet som Larsen ikke dekker. Blant annet i forbindelse med de svake hankjønnsordene med jamvekt, som ender med trykklett -a i ubest. ent., og får -ar/ane i flertall. «Enkelte ord av dette slaget» blir ifølge Wiggen redusert til -er/-ene i ubestemt og bestemt form flertall (1981, s. 28). Endelsen -a i bestemt form flertall mener Wiggen at er en reduksjon av -ane, som igjen er en reduksjonsform av gammelnorsk nominativ -arnir (1981, s. 29). Det virker ikke sannsynlig at en form i oslomål her skal gå tilbake på nominativ, ettersom østlandsk generelt har en «oblik [dvs. ikke-nominativ] preferanse», slik Enger (2010, s. 20) argumenterer for. Larsen er også inne på dette med reduksjon av gamle former, men det er mer eksplisitt i redegjøringa til Wiggen. For sterke

maskuliner og svake maskuliner med overvekt er den bestemte flertallsendinga -a som i «de opplandske innlandsbygdene nordafor» (Wiggen, 1981, s. 29). I 1981, da *Oslo Bymål* ble utgitt, var også ordene *gutt, kar, hest, gamp, og tupp* de eneste hannkjønnsordene som kunne få -a i bestemt flertallsform ifølge bokmålsnormen. I hovedsak skiller Wiggen i sin beskrivelse mellom bøyinga av svake og sterke substantiv, og mellom svake substantiv som tradisjonelt har overvekt eller jamvekt. Under gir tabellen en oversikt over de ulike bøyingsformene slik Wiggen beskriver i et utvalg ord fra forskjellige bøyingsklasser.

Tabell 2.4: flertallsbøyinga av maskuliner, nøytrer, og femininer slik den står beskrevet i *Oslo Bymål*

	ubestemt	bestemt
maskulinum sterk	gutter stiler	gutta stila
maskulinum svak overvekt jamvekt	bakker bakerer/bakere stegar	bakka bakera stegane
nøytrum sterk	hus/huser	husa (husne)
nøytrum svak	støkker	støkka/støkkene
femininum sterk	soler	solene
femininum svak Overvekt jamvekt	jenter furur	jentene furune

Det er et par ting som er verdt å merke seg ved redegjøringa til Wiggen. Det ene er at han skriver at han- og hunkjønnsord som slutter på -er i ubestemt entall, *baker*, også får -er i flertall, *bakerer*, men at denne endinga er i ferd med å gå i oppløsning, og at det særlig blant yngre folk endres til *bakere*. Videre skriver Wiggen at det også er helt vanlig med ene-ender i alle bøyingsklasser. I motsetning til Larsen, skriver Wiggen også at noen hunkjønnsord som får vokalendring i flertall kan få -a i bestemt form, men dette er ikke satt inn i bøyingsparadigmet (1981, s. 30).

2.3 Western, A-endinger i Oslo-mål

Dette heftet (1978) er en videreutvikling av Western sin hovedfagsoppgave, og er i sin helhet et prosjekt som ligner på denne oppgaven, men av et større omfang. Mens Larsen og Wiggen

prøver å gi et overblikk over østkantmålet som helhet, der morfologien og særlig substantivbøyinga blir ofret ganske lite plass, er dette hovedanliggendet til Western. I undersøkelsen henter Western dataene sine fra TAUS-materialet, for å føre statistikk om skilnaden i språkbruken mellom deltakere fra Frogner og Vålerenga. Målet var også å kategorisere de forskjellige substantivene med et utvalg forskjellige kvaliteter, for eksempel seksus og konkret/abstrakt, og med utgangspunkt i det se på hvilke årsaker som ligger bak variasjonen av bøyingsuffixer i substantiv. Western er av den oppfatning at det ikke kun er sosiale forhold og samfunnsstatus som er årsak til variasjonen av bruk av ulike suffiks i noen bøyingsklasser, særlig i den bestemte substantivbøyinga, til tross for at det var en utbredt holdning blant talemålsforskere (1978, s. 30 – 31). Dette synet deler jeg i denne oppgaven. Samtidig viser Western også til data fra hans egne utvalg, at mengden a-ender i substantiver er mye lavere blant kvinner enn menn, både blant deltakerne fra Vålerenga og Frogner. Han siterer i denne sammenhengen blant annet Trudgill og Labov. Trudgill påstår, noe spekulerende, at kvinner på grunn av sin lavere sosiale status, i større grad avhenger av språket som statussymbol enn menn (Western, 1978, s. 56). Labov skriver at kvinner i større grad «er sensitive til prestisjemønsteret» når de snakker (1970, i Western, 1978, s. 56). Dette fokuset på kjønn går jeg til en viss grad vekk fra i denne oppgaven, men det var en av tingene Western vektla i sitt verk fra 1978. Disse synene på sammenheng mellom kjønn og språk er det nok mye nyere og oppdatert forskning på. Jeg vil dog redegjøre mer for prestisjetalemål og standardtalemål i kapittel 3.1. Tendensene i dataene Western legger fram, er:

1. Mennene i undersøkelsen bruker *a*-ender i substantivbøyinga i større grad enn kvinnene.
2. Deltakerne med lav utdanning bruker *a*-ender i større grad enn deltakerne med høy utdanning.
3. Deltakerne som var bosatt på østkanten, bruker flere *a*-ender enn deltakerne som var bosatt på vestkanten.
4. Deltakerne i aldersgruppa 20–30 år er mer «vklende» i bruken av *-a/-ene* enn de andre aldersgruppene.

Western forklarer at han ser det som at vestkantmålet har gjennomført *-en/ene*-endelse i entalls-maskuliner og flertalls-maskuliner og nøytrere. Former som *barna* og *bena*, er ifølge Western «lånord» fra østkantmål, i tråd med Larsen (1907, s. 30). Andre former som ikke er like gjennomført, men allikevel har en viss forekomst; som *gutta* og *balja*, tilhører en «kontekstbetinget registervariant [...] [-høytidelig]. Slike former blir *fremmedord* i registerF» (Western, 1978, s. 115–116). Med det mener han at man under visse omstendigheter, som i en

avslappet samtale, henter inn former fra et annet register til det formålet, selv om de ikke tilhører ens «vanlige» talemål. Videre mener han at deltakerne fra øst ikke er like konsekvente i bruken av bøyingsendelser som deltakerne fra vest. Unntaket er i entallsfemininer og flertallsmaskuliner, bortsett fra tostavellesmaskuliner med svak bøyning. Altså, deltakerne fra øst vakler mer i bruken av både -a og -en i bestemt entallsform av femininer, og mellom -a og -ene i bestemt flertallsform av maskuliner. Western skriver at mennene er språklig usikre, mens kvinnene – som i større grad bruker vestkantformer – er sosialt usikre (Western, 1978, s. 116). Menn vakler altså mer mellom former, og bruker -a og -ene mer om hverandre, mens kvinner i større grad konvergerer mot vestkantmålet i talemålet sitt, eller får mer gjennomførte -en/ene-endelser. En annen iøynefallende del av studien er at dataene Western innhenter, viser at at *a*-endelsen er mer frekvent i konkrete, altså substantiver som referer til fysiske ting, enn abstrakter.

2.4 Artikler etter NoTa-korpuset

Etter TAUS tok det noen år før det ble gjennomført en ny stor talemålsundersøkelse i Oslo. Norsk Talemålskorpus Oslo-delen (2018) ga igjen et nytt datamateriale for å undersøke Oslo-målet, og førte til en rekke større og mindre verk basert på materialet. I tillegg ga ferdigstillingen av dette korpuset muligheten til å sammenligne dataene i dette korpuset med materialet fra TAUS og kanskje få antydning av tendenser til endringer i Oslo-målet, slik som blant annet Stjernholm har gjort (2013).

2.4.1. Oslospråket i tall

Janne Bondi Johannessen gir i avslutningskapittelet i boka *Språk i Oslo: Ny forskning omkring talespråk* (2008) en oversikt over grove tendenser i språkbruk i Oslo mellom øst og vest, og mellom menn og kvinner. Hun oppfordrer til videre undersøkelser av datamaterialet i NoTa, en oppfordring som tas til etterretning i denne oppgaven. Artikkelen hennes kan peke på noen mulige interessante funn og tendenser. Johannessen tar utgangspunkt i at *a*-endelser er en av hovedmarkørene, i det minste når det gjelder bøyning, for østkantmål.

Tabell 2.5: fordeling av *a*-endinger mellom deltakere fra vest og øst i NoTa-Oslo

	Vest	Øst

Substantiver på -a	1908 (41%)	2701 (59%)
--------------------	------------	------------

Tabell 2.6: fordeling av a-ender mellom deltakere fra vest og øst, også kategorisert i aldersgruppe, i NoTa-Oslo

Substantiver på -a	Vest	Øst
Under 50 år	1271 (42%)	1723 (58%)
Over 50 år	637 (39%)	978 (61%)

Om den vanlige oppfatningen om at yngre språkbrukere i større grad representerer fremtidens språk enn de eldre stemmer, viser funnene til Johannessen at a-endelsen er i ferd med å bli mer populær i Oslo. Men i denne undersøkelsen er det ikke gjort noen skilnad på entall- og flertallsformer, noe som vil bli tatt opp i større detalj i kapittel 5. I tillegg tok ikke Johannessen høyde for at former som ble uttalt annerledes enn det som aksepteres i bokmålsnormen, ikke ble annotert fonologisk i korpuset. Dette behandles mer i kapittel 4.

3 Ulike teoretiske rammeverk og innfallsvinkler til språkendring

3.1 Sosiolingvistiske innfallsvinkler til språkendring

Den tradisjonelle dialektologien har et syn på språkendring som tar utgangspunkt i lydlover og fonologisk endring, der studieobjektet gjerne var den «reine» dialekten. Fra og med tidlig 1900-tall ble det skrevet verk som blant annet Larsen sitt (1907), som senere er omtalt som «pre-sosiolingvistisk» (Stjernholm, 2013, s. 20). Senere i siste halvdel av 1900-tallet steg sosiolingvistikken fram som en alternativ måte å undersøke språket på, blant annet anført av William Labov og Peter Trudgill. Sosiolingvistikken tar utgangspunkt i sosiale faktorer og kontakt for å forklare språktrekk og endringer. Sosiolingvistikken trenger ikke å forklare språkendring med interne motivasjoner. Eksempler på dette er når Larsen skriver at brukere av «dannet dagligtale» låner *barna* fra «vulgærsproget», eller når Mæhlum skriver at «svært mange av de endringene som er beskrevet i norske talemål de siste tiårene, kan forstås som en bevegelse i retning det standardnære» (2009, s. 17). Et noe språkinternt begrep sosiolingvister allikevel bruker ganske ofte som forklaring på endringer, er *forenkling*. Hva som kan menes med *forenkling*, står det mer om i kapittel 3.2.1.

Denne oppgaven har ikke som mål å gi noen vitenskapelige innspill til debatten om standardtalemål i Norge (se for eksempel Mæhlum, 2009, Opsahl & Røyneland, 2009,

Sandøy 2009), men noen artikler som diskuterer standardtalemål og språkendringer i Norge, kan allikevel være verdifulle. Dette er både fordi noen av endringene som skal utforskes i denne oppgaven, kan belyses av sosiolingvistik, men også fordi dataene fra denne oppgaven kan sette spørsmålstegn ved noen av konklusjonene i artikler om talemålsendring (kapittel 5 & 6). I tillegg kan det sies at debatten om standardtalemål, hva som er standardtalemålet i Norge hvis vi har et, og hvordan språket både situasjonsbetinget og som helhet konvergerer eller nivelleres, handler om nettopp det Larsen begynte å observere i *Kristiania Bymål*. Siden Larsen (1907) er et såpass viktig verk også i denne oppgaven, er det derfor relevant å snakke noe om arven etter den. For å avverge eventuelle misforståelser, er det viktig å påpeke at jeg i denne oppgaven ikke ønsker å ta stilling til standardtalemåls spørsmålet i det hele tatt. Når jeg i diskusjonsdelen bruker begrepet, er det kun for å eventuelt sette spørsmålstegn ved om de analysene som er gjort tidligere, samsvarer med mine funn. Det største problemet med rene sosiolingvistiske innfallsvinkler med hensyn til denne oppgaven, er at årsaksforklaringa til språkendringer gjerne forklares med sosiale faktorer og ikke språkinterne (bortsett fra *forenkling*). En sosiolingvistisk forklaring på en språkendring kan være at folk på Østlandet begynner å snakke mer og mer sånn som den «moderate» Oslo-dialekten – «standardtalemålet» – fordi den representerer en nøytral eller prestisjefull variant og folk prøver bevisst eller ubevisst å nærme seg den i ulike situasjoner. Men en rent sosiolingvistisk tilnærming kan ikke forklare hvorfor det har oppstått ulike bøyingsformer og hvilken rolle de formene har språkinternt, ei heller hva som skjer internt når språk endres ved kontakt. Dette er heller ikke sosiolingvistikken sitt ønske eller oppgave, og det kan derfor være hensiktsmessig å gjøre et forsøk på å kombinere innfallsvinklene til flere forskningsfelt. Under skal jeg gi et kort overblikk over noen av de sprikende oppfatningene av språkendringer blant norske sosiolingvister de siste årene.

3.1.1 Mæhlum - alt endres mot vestkantmål

Den kanskje mest aksepterte synet blant folk flest på hva som er det mest prestisjefulle talemålet i Norge, er nok noe tilnærmet talt bokmål, eller vestkantmål. Mæhlum tar utgangspunkt i dette, men hevder også at det er denne varieteteten som alle andre mål til syvende og sist nivelleres mot (2009, s. 13). Blant annet på bakgrunn av intervjuer med ulike språkbrukere mener hun at den utbredte oppfatninga i befolkningen er at vestkantmålet er det talemål som står i særstilling blant talemål i Norge, og på toppen av prestisjehierarkiet. Mæhlum forklarer dette blant annet med at enten man vil det eller ikke, så ligger denne

talemålsvarianten der som en slags mental standard, som man tenderer til å skifte mot dersom omgivelsene krever det (2009, s. 13).

3.1.2 Johnsen – det meste endres mot østvarieteteten

Johnsen finner bevis for, gjennom en metaanalyse av 25 studier på språkendring i områdene rundt Oslo, at dialektene rundt nivelleres mot østkantmålet, snarere enn vestkantmålet. I tillegg viser holdningsundersøkelser at det er et generelt negativt syn på vestkantmålet blant folk i bygder og byer på begge sider av Oslofjorden, noe som kan være med på å forklare hvorfor det er nettopp østkant- og ikke vestkantmålet det nivelleres mot. Samtidig peker studien også på at østkantmålet nivelleres mot vestkantmålet, og at østkantmålet derfor er i ferd med å forsvinne som distinkt sosiolekt (Johnsen, 2015, s. 612).

3.1.3 Opsahl og Røynealand - varietetene endres mot hverandre

Opsahl og Røynealand er, kanskje i likhet med Larsen, av et syn at sosiolektene i Oslo endres mot hverandre. De viser blant annet til noen av de samme studiene som denne oppgaven, for eksempel Western (1978), og Johannesen (2008), for å påpeke at det slettes ikke er en ensidig nivellering mot prestisjetalemålet, men en konvergens mellom østkant- og vestkantmålet. Et av bevisene på dette er blant annet at a-endelsen er blitt mer vanlig blant brukere fra vest, og de skriver at oslomålet er mer «ens» nå enn det det var for noen generasjoner siden (Opsahl & Røynealand, 2009, s. 104–105).

3.1.4 Sandøy – endring mot prestisjemålet er ikke en god nok forklaring

Selv om Sandøy sitt fokusområde gjerne er dialekter andre steder enn i østlandsområdet, synes allikevel hans bidrag i diskusjonen om standardtalemål å fungere som en slags bro mellom de nettopp nevnte sosiolingvistiske forklaringene, og de mer språkinterne teoriene som blir redegjort for under fra kapittel 3.2 og videre. Sandøy skriver at:

Den sosiolingvistiske teorien vår [har] enno ikkje [...] greidd å fange opp kreftene og prosessane som gjeld i språkendringane. Det faktumet at prestisjedialekten sjølv òg forandrar seg –tydeleg under påverknad av andre dialektar utan prestisje – inviterer til teoriar og begrep som er meir sofistiskerte. (Sandøy, 2009, s. 44)

3.2 Språkinterne årsaker til endringer i bøyning: Naturlig morfologi og analogi

Det finnes flere forskjellige rammeverk man kan benytte seg av for å forklare språkendringer. Jeg vil i denne oppgaven ta utgangspunkt i noen av de teoriene og forklaringene som hører til morfologien. En mer tradisjonell diakronisk innfallsvinkel med utgangspunkt i junggrammatikken ville hevdet at språkendringene skjer på grunn av lydendringer og analogi, men som det vil komme fram videre, er dette ofte ikke en tilfredsstillende forklaring på endringer i bøyninga generelt, og heller ikke når det gjelder flertallsbøyninga i oslomål spesielt. Til det er det, med bakgrunn i den forskningen som legges fram her, for mange andre faktorer som spiller inn. Innenfor ulike språkinterne innfallsvinkler til morfologisk endring vil jeg her ta for meg rammeverket naturlig morfologi (Enger, 2013, og Wurzel, 1989), og videre redegjøre for ulike måter å se på analogisk endring. Noen av prinsippene overlapper hverandre, mens andre ikke er like kompatible.

3.2.1 Naturlig Morfologi

Naturlig morfologi er et rammeverk som står i nær relasjon til junggrammatikken (Enger, 2011, s. 175). En av tankene i naturlig morfologi er at reduksjon av enkelte kompliserte trekk i språket gjerne fører til en økning et annet sted. For eksempel har det i norsk vært en reduksjon av kasus, men en økning av pronomen (den) og bøyingsklasser. Det at reduksjon av enkelte trekk fører til økning av andre er forøvrig ikke en ide som naturlig morfologi er alene om, men det er allikevel verdt å merke seg.

Den mest sentrale ideen i naturlig morfologi er allikevel at språkendringer som regel fører til mindre *markerthet*, eller mer *naturlighet*. Et *merke* i grammatikken, er alle typer verdier som kjennetegner den gjenstanden, og jo mer generell et *merke* er, dess mer *naturlig* kan man si at det merket er. Wurzel redegjør i *Inflectional Morphology and Naturalness* (1989), for Mayerthalers Naturlig Morfologi-konsept. Grunntanken er at markerthet og naturlighet står i opposisjon til hverandre i morfologien. «[A] morphological phenomenon is less marked, the more natural it is, and *vice versa*» (Wurzel, 1989, s. 9). Noen av kjennetegnene på morfologisk naturlighet innenfor bøyning, er at semantisk flertall svarer til tillegg i form, altså at det for eksempel er naturlig at *gutter* står for flere gutter enn *gutt*, at bøyninga realiseres gjennom suffiks (eller prefiks) heller enn gjennom omlyd. En av prediksjonene fra naturlig morfologi er da at morfologisk endring fortsetter mot mer naturlighet og da også mindre markerthet «when not due to language and dialect mixing, borrowing, standarization, etc.» (Wurzel, 1989, s. 13). Reduksjon av markerthet innebærer for eksempel at når et substantiv som tidligere har hatt irregulær bøyning går over til et regulært bøyingsmønster, går det fra å

være markert til å bli ikke-markert. På denne måten tar det mindre «plass» i vårt mentale leksikon, og vil i størst mulig grad holde seg til prinsippet om «en funksjon, en form» (1989, s. 12). Wurzel beskriver også en uungåelig konflikt mellom fonologisk og morfologisk naturlighet. Når språkendringer fører til mer naturlig fonologi går dette på bekostning av morfologisk naturlighet og omvendt. Reduksjoner i markerthet i morfologien fører til mer fonologisk markerthet (Wurzel, 1989, s. 17–25).

Enger (2011, s. 175–176) argumenterer for at dette rammeverket blant annet egner seg godt til å forklare morfologisk endring som man ikke kan få en tilstrekkelig god forklaring på bare ved å påstå at årsaken er kontakt. Empirien tyder på at det i stor grad er slik at språk som har vært mer i kontakt med nabospråk, gjerne har en enklere bøyingsmorfologi, eller inneholder andre forenklinger, som for eksempel den reduserte bruken av tjukk l i Stockholm (Enger, 2011, s. 174). Et annet eksempel Enger bruker for å belyse hvordan kontakt må være en mer plausibel motivasjon for endring enn lydlover, er tokjønnsystemet i Bergen, og endringen i hunkjønnsuffikset fra *in* til *en* (blant annet Nesse, 2002, 2005, i Enger, 2012, s. 179–180). I junggrammatisk tradisjon ville en hevde at endringen fulgte en vokalendring. Den sociolingvistiske forklaringa er at kontakt med den hanseatiske befolkninga i Bergen før 1600-tallet, førte til en endring i bergensk. Den språkinterne forklaringa ser på lydendringer, og at mulighetene for at disse suffiksene har gjennomgått en annen vokalendring enn de dialektene som får -a, det vil si de fleste andre, som for eksempel oslomål (Enger, 2011, s. 181–182). Det som er påfallende, er ifølge Enger at den samme typen genusreduksjon finner man i Stockholm og København også, som alle har vært byer med stor kontakt med hanseatene (Enger, 2011, s. 180-181).

Samtidig er det ikke alltid tilfellet at kontakt fører til reduksjon, og i noen tilfeller beholder noen språk og dialekter veldig komplekse grammatiske aspekter til tross for mye kontakt med andre språk. Det betyr sånn sett at kontakt kan åpne for språkendring, men at det ikke nødvendigvis fører til det. Videre fører endringene, da i tråd med det sentrale prinsippet i naturlig morfologi, gjerne til mindre markerthet (Enger, 2011).

3.2.2 Tegn- og typefrekvens

Wurzel skriver at empirien viser at Mayerthaler sin modell for at det morfologisk umarkerte alltid er det som sprer seg innenfor et system, ikke alltid stemmer, og tar til orde for at det som er morfologisk naturlig ikke alltid samsvarer med umarkerthet på den måten Mayerthaler beskriver. Det finnes flere eksempler på at bøyning fra morfologisk markerte bøyingsklasser sprer seg til andre klasser, og at dette må tolkes innenfor de enkelte språks egne systemer ut

fra hvor normal bøyinga er. Wurzel skriver med andre ord at det ikke nødvendigvis er det som er umarkert som sprer seg innenfor et bøyingsystem, men det som er mest vanlig (1989, s. 66-70). Innenfor ulike teoretiske rammeverk som beskriver og forklarer morfologisk endring (eller ikkeendring), er tegn- og typefrekvens i ulik grad gjerne noen av motivasjonene. Tegnfrekvens er hvor frekvent en form er, mens typefrekvens er hvor frekvent for eksempel en klasse av ord er. Frekvensene brukes for å forklare at det at det er mer sannsynlig at ord endres til, eller tar mønster fra, en form eller et tegn som fremkommer oftere enn en mer sjelden form eller et tegn (Bybee & Beckner, 2015). Ord som forekommer sjelden, kan altså sies å være mer utsatt for endring enn andre (Sandøy & Nesse, 2016, s. 59). Tegnfrekvens kan altså brukes som forklaring på at enkelte avvikende bøyingsformer fortsatt finnes og at ord med regulær bøyning noen ganger endres til et avvikende bøyingsmønster. Tegnfrekvens er noe som må måles ut fra produksjon, altså hvor frekvent ordet fremkommer mentalt, ifølge Fertig (2013, s. 113), men tegnfrekvens kan også studeres ut fra faktisk bruk. Enger viser blant annet en mulig sammenheng mellom tegnfrekvens og irregularitet, altså at det at noen ord som ofte fremkommer i flertall, gjør at de får egne regler som kanskje ikke gjelder for lignende substantiver som ikke fremkommer i flertall like ofte:

Når irregularitet oppstår ved akkurat disse fire substantivene [*henda, tenna, aua, og øra*], ligger det nær å anta at det ikke bare skyldes kroppsdelstatus, men også forholdet mellom frekvens og irregularitet[...]; det er en tendens til kobling mellom høy tegnfrekvens og irregularitet. Ved *henda, tenna* og *aua, øra* er sannsynligvis også den relative frekvensen av flertallsformene i forhold til entall nokså høy (Enger, 2012, s. 99).

Nübling (2001, s. 70) skriver at ord som har høy tegnfrekvens, tjener på å være korte, mens ord som har lav tegnfrekvens tjener på å følge et fastere bøyingsmønster. På den andre siden har man typefrekvens, som kan måles kvantitativt ved å for eksempel se på størrelsen av en bøyingsklasse (Fertig, 2013, s. 110–113). Dette predikere at mønsteret i de fleste bøyingsklasser endres mot det mest vanlige mønsteret. Med henblikk til naturlig morfologi som er redegjort for over, kan man se at høy typefrekvens til en viss grad kan samsvare med ikke-markerthet. Det er likevel ikke helt trygt å blande bruksbaserte tilnærminger sånn som Nübling og Bybee & Beckner med naturlig morfologi, ettersom naturlig morfologi ofte har en strukturalistisk innfallsvinkel og i større grad ser på språksystemet uavhengig av bruk. Ut fra prediksjonene rammeverket for naturlig morfologi gir for substantivbøyinga i østkantmålet

slik Larsen og Wiggen beskriver den, ville a-endelsen holde seg i de fleste bøyingsklasser, eller spre seg, og hvertfall ikke reduseres. For vestkantmålet vil det bety at ene-endelsen vil spre seg. Som allerede dataene fra TAUS-korpuset viser (se kapittel 5), stemmer ikke det helt, og blant annet derfor er det nyttig å dra inn mer bruksbaserte tilnærminger for å forklare endringene.

3.2.3 Analogi og analogisk endring

Begrepet analogi handler om språkproduksjon. Av Fertig (2013, s. 43–47) beskrives proporsjonal analogi som alle typer språkproduksjon som kommer fra brukerens interne morfologiske system, at man produserer en ytring basert på regler, ikke på innlærte former. En proporsjonal analogi kan ofte forklares ved å sette opp som en analogisk ligning. La oss se for oss at man skal finne bestemt flertallsform av nøytrumet *jur*, som du ikke har hørt før. Men du har hørt bestemt flertallsform av *bur*, altså *burene* (eller *bura*). Ligningen for analogien blir $bur : bura = jur = x, x = jura$. Ikkeproporsjonal (non proportional) analogi står i motsetning til proporsjonal analogi ved at den ofte oppstår ved en brytning i språkbrukerens persepsjon eller produksjon av språket. Et av eksemplene Fertig selv bruker på ikkeproporsjonal analogi er setningen: *the right to bear arms*, der *bear arms* «bære våpen» forveksles med *bear arms* «bjørnearmer» (2013, s. 57). Et eksempel på ikkeproporsjonal fra norsk kan være når folk sier «jeg liker og* spise pizza», men det finnes også mange andre eksempler på måter ikkeproporsjonale analogier fungerer (se Fertig, 2013, s. 57–70). En analogisk endring forekommer når en del av et språkssystem endres på grunn av analogi. Med andre ord så fører ikke analogi automatisk til endring, det er snarere en grunnleggende del av språkproduksjon. Ideen om analogiske endringer impliserer et syn på leksikon og morfemer som tar utgangspunkt i at noen former er innlært, mens andre ikke er det. En analogisk endring forutsetter en analogisk innovasjon, som er en type analogi som produserer en ny form. Et eksempel fra norsk kan for eksempel være verbet *å bære*. Tradisjonelt vil *bære* bøyes *bære-bærer-bar-båret*. Et nytt bøyingsparadigme som har oppstått fra en innovasjon for dette verbet er *bære-bærer-bærte-bært*. Når det nye mønsteret er gjennomført i språket i stor nok grad, kan man kalle det en analogisk endring. Grunnen til at slike innovasjoner skjer, er at språkbrukerne ikke vet hva den opprinnelige formen er (Fertig, 2013, s. 2). Eller som Enger & Conzett skriver: «De har ikke husket den tradisjonelle forma» (2016, s. 217). Analogi er også i junggrammatisk og dialektologisk tradisjon kanskje den mest vanlige forklaringa på språkendring, da analogier også kan skje fonologisk, ikke bare morfologisk. Martin Skjekkeland skriver at intetkjønnsord «har vore utsatt for analogisk utjamning» fra

hankjønn eller hunkjønn i en del dialekter, og at «inkjekjønnsbøyinga har nærma seg bøyinga av hankjønns- og hokjønnsorda» (1997, s. 147). Østlandsbøyinga med -a i bestemt flertall av maskuliner blir nevnt, men dette forklares ikke med analogisk utjamning, bare at den siste stavelsen har falt bort (1997, s. 146-147). Ifølge Sandøy og Nesse (2016, s. 68) er ene-suffikset i bestemt flertallsform av nøytrum i sørvestlandske mål en overføring fra hunkjønn. Dette betyr ikke at denne endelsen i intetkjønn alltid må være analogi fra hunkjønn, men den kan være det. Det kan ikke utelukkes at det er analogi fra hankjønn hvis man tar utgangspunkt i en reduksjon fra -ane til -ene i bestemt flertallsform av maskuliner, eller lån fra dansk, som kun har -ene/erne i flertallsform. Et av problemene med å tale om analogisk endring er at det ikke alltid gir en fullgod forklaring på endringen. Det viser bare en mulig forklaring (Enger & Conzett, 2016, s. 217). For eksempel er det vanskelig å fastslå når en analogisk endring har inntruffet, eller i hvilken rekkefølge forskjellige analogiske endringer følger. Det er også hensiktsmessig her å påpeke at det er ikke nødvendigvis noen motsetning mellom prosessene i analogisk endring og naturlig morfologi.

3.2.4 Utvidelse og regularisering

En type analogi Fertig redegjør for, som er relevant for noen endringer i norsk er «extension», videre kalt utvidelse (2013, s. 48). Eksempelet Fertig bruker på denne typen analogi er hvordan noen ord fra gammelengelsk til moderne tid har fått bøyingsendelser etter et mer regulært mønster. *Eyen* blir til *eyes* (øyne), der *s*-suffikset brer seg ut, fordi det har vært mer vanlig. Dette fører ofte til regularisering (Fertig, 2013, s. 71-75). Man kan kanskje bruke *r*-suffikset i svak ubestemt flertallsform av nøytrum som et eksempel på utvidelse og regularisering i østnorsk, altså at ord som *eple* som tidligere ikke har hatt noe suffiks i ubestemt flertall, nå har gjennomført *r*-endelse til *epler* i de fleste dialekter på østlandet. Dette henger også sammen med tanken om ikke-markerthet og naturlig morfologi som det står om i kapittel 3.2.1, men også om typefrekvens, som det står om under i kapittel 3.2.2. Når det gjelder *r*-endinga i svake ubestemte flertallsnøytrer som før har hatt nullbøying, som for eksempel *eple*, kan det hende at *er*-endinga i andre svake flertalls substantiver har «utvidet» seg til å også gjelde den svake bøyinga. Dette er også i tråd med det Sandøy skriver om flertallsbøyinga i intetkjønn: «fleirtal ub. f. Av nøytrumsord manglar eiga frå gammalt eiga markering. Det kan ha letta inpasset av /-r/ i denne forma i dialektar som har /-r/ som flt.-merke i maskuline og feminine substantiv» (1987, s. 234).

3.2.3 Om flertallsbøyinga er mer utsatt for endring

Enger (2012, s. 99-101) viser noen eksempler fra intetkjønnsbøyinga som kan være interessante å se på for denne oppgaven. Utgangspunktet for problemet hentes fra bøyinga for østkantmålet i *Kristiania bymål* (Larsen, 1907), der det var satt opp et paradigme med to mulige bøyingsendelser for flertall: *huser-husne* og *hus-husa*. Med utgangspunkt i eget talemål, plasserer Enger denne variasjonen i dagens språksituasjon, der nøytrere som får *-er* i ubest. flt., får *-ene* i best. flt., mens de nøytrene som ikke har noen endelse (har nullbøying) i ubest. flt., får *-a* i best. flt. Altså samsvarer ubestemt og bestemt flertallsbøying. Sier du *hus*, så sier du *husa*, sier du *epler*, sier du *eplene*. Dette kan være relevant dersom man kan argumentere for at former i flertallsbøyinga kan spre seg uavhengig av entallsbøyinga, slik det ofte vil kunne gjøre for eksempel gjennom analogi. Samtidig vil nok mange av dataene lenger ned i oppgaven vise at veldig mange talere som man skulle kunne predikere at har *a*-endelse i bestemt flertallsform av nøytrere, sånn som brukere fra øst, vise at det er stor forekomst av *-ene* i denne gruppa også.

4 Metode

Problemstillingene i denne oppgaven er:

1. Hvordan har flertallsbøyinga endret seg fra de tidligere fremstillingene av osломål, til talemålsundersøkelsene gjennomført på 70-tallet og videre på tidlig 2000-tall?
2. Hva vil ulike teorier om morfologisk endring predikere for de ulike talemålsvariantene i Oslo, og kan de hjelpe til å forklare endringene som har skjedd?

Hypotesene mine er:

1. For de fleste ord, har *ene*-endelsen blitt mer vanlig i flertall
2. Den bøyingsendelsen som er vanligst vil spre seg til andre bøyingsparadigmer innenfor samme talemålsvariant

Måten jeg skal samle inn data for å besvare problemstillinga i denne oppgaven på, er gjennom korpussøk i TAUS og NoTa-Oslo. Jeg har også lagt fram noen hypoteser for hva jeg tror jeg vil finne, og jeg vil behandle dataene fra korpussøkene for så å diskutere funnene mine i diskusjonsdelen, og om nødvendig revidere hypotesene mine til slutt. Denne fremgangsmåten min følger således en hypotetisk-deduktiv forskningsmetode. Noen av forskningsartiklene jeg har redegjort for over – Western (1978), Stjernholm (2013) og Johannessen (2008) – har allerede brukt TAUS og NoTa-Oslo i større eller mindre grad for å

undersøke bøyingsendelser i oslomål. I denne oppgaven vil jeg tilspisse søket og fokusere kun på flertallsbøying av substantiver. Denne delen av undersøkelsen min har således et kvantitativt utgangspunkt. I tillegg kan jeg gå inn i transkripsjonene i korpusene og samle inn kvalitative data dersom det er nødvendig.

Et korpus kan defineres som en «størrelse» av naturlig språk, altså en avgrenset gjenstand med språk som er produsert for sin egen skyld, og ikke for eksempel ordlister eller databaser (Gries & Newman, 2013, s. 258). Korpus kan bestå av enten tale eller skrift, og det finnes store korpus med samlinger av for eksempel skjønnlitteratur og avisartikler og lignende, men også talemålskorpus som består av opptak av intervjuer, diskusjoner, eller for eksempel radio. Med moderne teknologi har det blitt enklere å bygge opp søkbare korpus med annoteringer og kategoriseringer som gjør det til en måte å undersøke språk på som er mye mer praktisk og tilgjengelig i dag enn det var for 30 år siden. «Størrelsen» som inngår i korpuset er som regel ment å være representativ for den delen av språket den viser til (Gries & Newman, 2013). Altså er det naturlig å tenke at Norsk Talemålskorpus – Oslodelen representerer talemålet i Oslo, men det er ikke alltid tilfellet. For denne oppgaven sin del, ble det naturlig å velge de to relativt store talemålskorpusene basert på talemålsundersøkelser i Oslo, ettersom den har et empirisk siktemål. Det finnes noen korpus basert på skriftlige kilder også, som for eksempel *Oslo-korpuset av taggede norske tekster*, men for den typen undersøkelse og problemstilling som denne oppgaven tar for seg, egner talemålskorpusene seg best da de er ment å representere talt oslomål. Bøying i skriftspråk, og kanskje særlig i avisartikler, som mye av kildematerialet til det forrige nevnte korpuset består av, er nok mer bokmålsnært enn det talemål er. Når man bruker korpus til å gjennomføre en språkundersøkelse, er det særlig distribusjon og frekvens det egner seg å undersøke, noe som innebærer:

1. Hvor ofte og hvor noe forekommer i korpuset.
2. Hvor ofte visse språklige uttrykk forekommer sammen med andre språklige uttrykk.
3. Hvordan språklige elementer brukes i sin faktiske kontekst. (Gries & Newman, 2013, s. 274, egen oversettelse)

For denne oppgaven sin del er det særlig den første av de tre, hvor ofte visse bøyingsendelser forekommer som er interessant. Den andre og tredje muligheten vil jeg bruke under analysen, men det vil ikke ha avgjørende betydning for undersøkelsen.

Et av problemene med korpusene som jeg ikke hadde vært oppmerksom på tidligere, er at de to korpusene er transkribert med litt forskjellige metoder. Begge korpusene inneholder ortografisk transkripsjon, men mens TAUS-korpuset er markert etter *full norm med varianter*-metoden, er NoTa-Oslo-korpuset kun markert etter *full norm*. Det betyr blant annet at der en deltaker klart uttaler *gutta* i samtale eller intervju, så transkriberes fortsatt ordet til *guttene* i NoTa-Oslo, slik at transkripsjonen følger bokmålsnormen. Siden sterke intetkjønnsord har både -a og -ene i bokmål, er disse mulige å søke opp effektivt, men ikke hankjønnsordene. Dette medfører at man er nødt til å høre gjennom hvert enkelt klipp for å vite hvilken bøyingsendelse deltakeren benytter seg av. Selv om dette ikke er noe stort problem i seg selv, gjør det at det i denne oppgaven blir mer hensiktsmessig å fokusere på noen få ord som vil undersøkes nærmere, i stedet for å bruke hele substantivinnholdet i korpuset. En stor forskningsmessig ulempe blir da at det å gjennomføre et totalsøk på -a og -ene-ender, slik som blant annet Johannessen gjorde i artikkelen jeg redegjør for over, vil gi et fordreid bilde av den faktiske forekomsten i tale (2008 i kapittel 2.4). Det kan nesten gå an å si at det er noe uheldig, både for meg og andre, at NoTa-Oslo ikke er annotert med fonologisk form. Med over 2000 hankjønnsst substantiver i korpuset blir dette for mye å gå gjennom innenfor omfanget av denne oppgaven.

Når man velger å bruke korpus er en del av ansvaret å sette seg inn i gjennomføringa av datainnsamlingen, noe jeg kommer til å gjøre nedenfor. Når det gjelder deltakerutvalg, er en generell etisk problemstilling med hensyn til korpus at deltakerne gjerne er annotert med for eksempel alder, bosted og kjønn (Johannessen, 2014, s. 71). For å kunne dra nytte av korpusets styrker, for eksempel variasjon og endring, er man avhengig av disse annoteringene. Samtidig vil det være enklere å identifisere en deltaker når man har så mange markører å ta utgangspunkt i. Det går allikevel an å påstå at det mest sannsynlig har lite negative konsekvenser for deltakerne i korpusene, da sensitiv informasjon er sensurert fra opptakene.

4.1.1 Kristiania Bymål

Dataene som danner grunnlaget for beskrivelsen av oslomålet i *Kristiania Bymål*, ble samlet inn av Larsen fra 16 straffanger på straffeanstalt i Oslo, da Kristiania. Utvalget mente Larsen at skulle representere vulgærspåket godt, noe han antakeligvis hadde rett i. Skillet mellom østkantmålet og vestkantmålet har naturligvis egentlig ingen geografiske årsaker, slik at de sosiale forskjellene variantene har representert, er i utgangspunktet de samme i *Kristiania*

Bymål, TAUS og NoTa-Oslo, selv om de bruker forskjellige navn. Slik jeg tolker redegjøringa til Larsen, er det gjennomført en undersøkelse der han eliserer uttale eller kanskje ber om akseptabilitetsvurderinger av ulike former og lyder. Han kaller det vel å merke bare «opplysninger» (Larsen, 1907, s. III), men sett i lys av normene for innsamling av språkdata på den tiden er det rimelig å anta dette. I tillegg fikk han hjelp fra tre lærere og en magistrat der opplysninger fra fangene virket urimelige eller manglet.

4.1.2 TAUS-korpuset

Deltakerne i TAUS hadde bostedsadresse i ett av to områder i Oslo som i størst mulig grad skulle representere ytterpunktene av talemålsvariantene i byen; Vålerenga/Kampen og Uranienborg/Frogner. Forskerne er tydelige på at valget av disse to bydelene er ment å representere sosiale skilnader, og ut fra en del av informasjonen de innhentet, kan det se ut til at dette stemte rimelig greit. Blant annet hadde 56% av de 18 deltakerne (A-informantene) fra vestkanten examen artium, mens ingen av de 18 deltakerne (A-informantene) fra østkanten hadde det (Hanssen, 1978, s. 10-11). Deltakerne ble kategorisert ut fra alder, kjønn og bosted. Forskerne forsøkte å randomisere utvalget ved at bestemte adresser ble valgt ut, og hver femte person på adressen ble kontakta. Det endelige antallet deltakere de fikk intervjuet, var 85 personer, 40 fra Frogner og 45 fra Kampen og Vålerenga. Prosjektlederne uttrykker at utvalget ikke kan representere befolkninga generelt, og at det på den måten ikke er mulig å generalisere funnene. Men de mener også at deltakerutvalget på en god måte representerer de ulike talemålsvariantene i Oslo (Hanssen, 1978, s. 9-10).

For å i størst grad omgå observatørens paradoks med hensyn til språkdatainnsamling, ble deltakerne informert om at det var en undersøkelse om barndom og oppvekst i ulike deler av Oslo. På den måten ville de ikke være bevisste på at det var språket deres forskerne var interessert i, og dermed endre språkstil eller til og med unngå å delta. TAUS-korpuset ble digitalisert i 2006–2007, og en del av materialet som tidligere ikke var blitt behandlet (B-materialet), ble digitalisert og transkribert fra 2014–2019 (TAUS).

4.1.3 Nota-Oslo-korpuset

Tilnærminga forskerne bak NoTa-Oslo brukte for å samle deltakere til undersøkelsen skilte seg i stor grad fra TAUS (og naturligvis Larsen). I utgangspunktet brukte forskerne eget kontaktnett til å etterspørre deltakere fra skoler og arbeidsplasser i Oslo-området, der deltakerne som belønning var med i trekningen av et av tre gavekort på 5000 kroner.

Prosjektlederne brukte etter hvert også annonser i lokalaviser, og ringte rundt til skoler og seniorsentre ved hjelp av telefonkatalog. Forskerne rapporterer lite respons gjennom kontaktannonsene, mer gjennom oppringningen, og at det var enklere å få med deltakere blant skoleelever og studenter enn andre deltakergrupper. Metoden for å samle inn deltakere faller inn under den deltakerutvalgmetoden man kaller «convenience sampling» (Buchstaller & Khattab, 2013). Convenience sampling er en måte å finne deltakere på, der man bruker eget kontaktnettverk eller kontakters kontaktnettverk for å samle deltakere som passer de kriteriene man ønsker seg. Dette betyr ikke nødvendigvis at utvalget i mindre grad er representativt enn om man gjør et helt randomisert utvalg. Deltakerne i undersøkelsen kommer fra hele Oslo-området, og til og med noen områder rett utenfor Oslo. Måten de valgte å kategorisere deltakerne på, var ved *bosted, oppvekst, bodd lengst, alder, kjønn, og utdanning* (NoTa-Oslo, 2018). Det er i hovedsak *bodd lengst*-kategorien som markerer hovedskillet av deltakerne med hensyn til forventet talemålsvariant. Oslo vest vil tilsvare det deltakerutvalget som hadde bosted Frogner/Uranienborg i TAUS, mens Oslo rest tilsvare Kampen/Vålerenga. Prosjektlederne opplevde dog at de ble kontaktet av folk som ønsket å bidra i undersøkelsen, fordi de følte at de representerte oslomålet godt. Disse tilhørte ofte den kategorien som gjerne plasseres i «vest»-kategorien i korpuset, og flere ble avvist for at man ikke skulle fordreie balansen av varieteter som representeres i korpuset (NoTa-Oslo, 2018). Det at representativiteten i korpus lett kan fordreies mot «standardvarietetet» – i NoTa-tilfellet Oslo Vest-målet – er et kjent problem, både som en konsekvens av et mulig ubevisst «bias», og nettopp det at den gruppen mennesker det er lettest å rekruttere fra, gjerne tilhører den delen av befolkninga som oftere benytter seg av standardvarietetet (Gries & Newman, 2013, s. 261). Sånn sett er det betryggende for representativiteten til utvalget i NoTa-Oslo at prosjektansvarlige aktivt har forsøkt å motvirke dette.

4.1.4 Betydning for eget prosjekt

Forskerne bak både TAUS og NoTa-Oslo skriver at deres undersøkelser ikke er representative nok til å kunne generalisere ut fra dem, men jeg mener at de er litt strenge med seg selv i den sammenhengen. Nå er vel å merke NoTa i større grad ment å representere mangfoldet i Oslo som helhet enn TAUS, men jeg tror at begge for min del i mer enn stor nok grad er representative for Oslo-målet slik at jeg med rimelig trygghet kan foreta en diakronisk sammenligning av substantivbøyingsvariasjonen i de to korpusene. Karine Stjernholm og Ingunn Ims fant også at det er stort sammenfall mellom tendensene fra data i korpuset og selvrapporterte språkdata fra Oschlo-testen (2014, s. 115–116). Likevel er det ifølge dem

vanskeligere å si noe konkret om fordelinga mellom endelser i enkeltord fordi frekvensen ofte er relativt lav.

Forskjellene i hvordan deltakerne til undersøkelsene er valgt ut, er også noe en kan legge merke til. Et tilfeldig utvalg slik TAUS prøvde seg på, betyr ikke nødvendigvis et representativt utvalg, noe de også er klar over. En mer bevisst type stratifisering, slik de gjorde da de fant deltakere til NoTa-Oslo, kan vise seg å gi enda bedre representativitet, til tross for at måten de har oppsøkt deltakere på, faller mer eller mindre under «convenience sampling»-metoden. Det er viktig å kunne redegjøre for sin egen påvirkning i prosjektet, noe både TAUS og NoTa-forskerne har vært, men begge undersøkelsene må man allikevel kunne si at har et godt representativt deltakerutvalg. Særlig NoTa-forskerne har notert at et av problemene de så i samtaledelen av undersøkelsen, var at det var fort gjort for deltakerne å begynne å snakke om sensitive temaer. I tillegg har de notert at de opplevde at deltakerne snakket mer formelt og med mindre a-ender i intervjusituasjonene med forskerne enn i samtalsituasjonene med de andre deltakerne (NoTa-Oslo, 2018).

5 Funn og analyse

Under vil jeg legge fram funnene fra undersøkelsen min i tabeller, etterfulgt av noen få kommentarer. Jeg vil først presentere data av frekvensen av -a og ene-ender i flertall i de ulike korpusene, og hvordan dette fordeler seg prosentvis mellom brukere fra øst og vest. Differensieringen av deltakerne, her i kategoriene øst og vest, er ment å i størst mulig grad representere henholdsvis det tradisjonelle oslomålet, altså østkantmålet, og de som representerer vestkantmål. Det virker kanskje selvsagt, men det blir bare påpekt fordi de sosioøkonomiske forskjellene mellom øst og vest i dag er mye mindre enn det de var på Larsen sin tid, og antakeligvis enn de var under innsamlinga av materialet til TAUS-korpuset også. Grunnen til at jeg bruker «øst» og ikke «rest» slik som de gjør i NoTa-Oslo, er at paret vest og rest signaliserer slik jeg ser det at «rest» bare er det som ikke er «vest», mens jeg mener begge kategoriene kan være verdinøytrale, og bruker derfor den «gamle» øst- og vestkategoriseringen. I TAUS-korpuset er deltakerne kategorisert etter *bosted* og *utdanning*. Som det ble redegjort for over (kapittel 4.1.2), var det godt samsvar mellom utdanning og bosted blant deltakerne i TAUS. Derfor tar jeg utgangspunkt i bosted når jeg velger om deltakerne herfra hører til *øst* eller *vest*-kategorien. Når det gjelder NoTa-korpuset, har deltakerne i tillegg til *bosted*, også *vokst opp* og *bodd lengst* som mulige kategorier. Jeg vil ta

utgangspunkt i en av de to kategoriene som markerer enten hvor deltakeren har *bodd lengst*, eller *vokst opp*. Dette må jeg gjøre litt på skjønn. Det har i utgangspunktet vært *bodd lengst*-kategorien som veier tyngst, med en antagelse om at man har en tendens å tilpasse talemålet sitt til bosted til en viss grad. Men det har i noen tilfeller vært hensiktsmessig å vurdere deltakere på særskilt grunnlag. Dersom en deltaker for eksempel har hatt sine første år i *vest*, bodd fra fem til 25 år i *rest* (øst) og så flytta til *vest* igjen, vil denne deltakeren ha lengst botid i *vest*. Talemålet til denne hypotetiske deltakeren mener jeg allikevel representerer *øst*.

Tabell 2.5 (etter Johannessen 2008, s. 238) som jeg la fram over, viser bruken av *a*-endelser i substantiver i NoTa-korpuset. Mengden *A*-endelser mellom deltakere fra Øst og Vest i Oslo fordeler seg med henholdsvis 59 og 41 prosent.

Repetisjon av Tabell 2.5 for lesevennlighet:

	Vest	Øst
Substantiver på -a	1908 (41%)	2701 (59%)

Med andre ord finner hun at av alle substantiver som har *a*-endelse i korpuset, er den største delen blant brukere fra øst. I kapittel 4 lenger opp, viser jeg at forskerne bak NoTa-Oslo valgte å ikke ta med former som fonologisk skiller seg fra det normerte skriftspråket da de skulle annotere korpuset. Videre betyr det at alle forekomster av bestemt flertall av maskulinet *gutt*, viser seg som *guttene* i korpuset, selv om deltakeren faktisk sier *gutta*. Hadde NoTa-Oslo hatt søkbar fonologisk annotering, sånn som TAUS, hadde kanskje disse tallene sett annerledes ut. Under legger jeg fram mine funn, men her har jeg kun tatt utgangspunkt i bestemt form flertall, ikke bestemt form entall, og denne gangen kun i de tradisjonelle bøyingsklassene for maskulinum og nøytrum. I tillegg har jeg også hentet fram tilsvarende statistikk fra TAUS for å kunne gjøre en diakron analyse av statistikken.

Som jeg skrev i avsnittet over, har jeg i noen tilfeller der jeg har gått gjennom lydopptakene, måttet vurdere om jeg så det rimelig å plassere brukerne i kategorien for *øst* eller *vest*. Det å putte deltakerne fra hele Asker og Bærum inn i *vest*-kategorien blir noe upresist fra forskerne bak NoTa-Oslo. Dette spesielt med henblikk til at de har valgt å putte hele bydel Nordstrand i kategorien *vest*, mens de her har skilt ut området Lambertseter, som ligger i bydel

Nordstrand, til å tilhøre *rest*. Noen områder som faller inn under *vest*-kategorien, som Borgen og Heggedal, er det grunn til å påstå at språklig representerer *vest*-kategorien like lite som Lambertseter. Når det under er beskrevet en økning eller reduksjon i bruk, har jeg allikevel som utgangspunkt at det er mulig å si noe om en diakron utvikling ut fra de parametrene jeg har hatt å jobbe med. Dette med utgangspunkt i at deltakerne i stor grad er representative for talemålet i Oslo.

Det er viktigst for min undersøkelse hvordan bruken av *-a* og *ene*-endelser skiller mellom øst og *vest*-deltakerne i hvert av korpusene, og mellom korpusene. Jeg vil ta for meg noen enkeltord fra hunnkjønnsbøyinga under, men siden ord som tilhører de tradisjonelle hunnkjønnsordklassene nesten uten unntak får *-ene* i flertall bestemt form, er det ikke så relevant å ha dette med i tabellen som skal vise noe om hvordan endelsene fordeler seg mellom brukere.

5.1 Ordvalg

Selv om både endringer i den ubestemte og den bestemte flertallsbøyinga er interessante, er hovedfokuset for dataene mine i denne oppgaven den bestemte. Hvorfor ikke ubestemt flertallsbøying? Et helt aktuelt spørsmål i forbindelse med denne undersøkelsen er hvorfor oppgaven ikke i større grad tar for seg den ubestemte flertallsbøyinga i nøytrere også. Ut fra hvordan Larsen og for så vidt Wiggen beskriver det tradisjonelle oslomålet, skulle man tro at former som *huser* og *huller* var interessante å se på. Problemet er at disse formene nesten ikke forekommer i korpuset i det hele tatt. De gangene det gjør det, er det som Enger skriver, ofte i metaspråklig kontekst; “og så har de litt annerledes endelser, de sier *huser* i stedet for *hus*” (NoTa-Oslo i Enger, 2012, s. 100). Litt på intuisjon, og litt lenestollingvistisk, vil jeg allikevel tro at disse formene kan forekomme i analogisk bruk, altså i ubevisst produksjon, hos språkbrukere både fra Oslo og andre steder. Derfor lener jeg meg i større grad på data fra den bestemte flertallsbøyinga, da den rett og slett gir mer data å diskutere. Samtidig er det at korpusene nettopp ikke gir så mye data for forekomsten av *-er* som ubestemt flertallsendelse av sterke nøytrere, en god indikator på at denne formen er i ferd med å bli helt borte.

I utvalget av ordene som blir tatt for seg i statistikken under, er det flere forskjellige hensyn som har blitt tatt. For det første vil det være relevant å ha med de mest frekvente flertalls substantivene som oppfyller kriteriene for å få *a*-endelse i bestemt form i Larsen (1907) og Wiggen (1981). En høy frekvens vil i større grad redusere risikoen for at tilfeldig

forekomst ødelegger for representativiteten. Man vil da unngå et ord som for eksempel bare brukes av én av deltakerne, men veldig mange ganger. Samtidig vil det også være hensiktsmessig å ta med noen mer lavfrekvente ord som ut fra semantiske og fonologiske egenskaper burde kunne få både *-a* og *-ene* i bestemt flertallsform. I dette inngår de orda som ifølge Larsen (1907) og Wiggen (1981) bør få *-a* i oslomål (se kapittel 2.1.3 og 2.2.2), men som ut fra bokmålsnormen kan få *-ene* også. Det er for det meste hankjønnsord som ikke ender på *-ing*, ikke som tradisjonelt har vært svake jamvektsord med *a*-endelse i ubestemt entallsform (i den grad jeg klarer å avgjøre dette) og hankjønnsord med trykklett *-e*, som også er hankjønn i seksus, altså biologisk hankjønn, ikke bare genus, samt de fleste nøytrere. Høyfrekvente ord kan ofte skille seg fra andre ord ved at de gjerne beholder avvikende bøyingsmønstre, som vokalendringer eller lignende. Dette er redegjort for i kapittel 3.2.4, og vil drøftes nærmere i kapittel 6.2. Ved å velge flere ord er det mulig å utligne faren for uregelmessigheten jeg beskrev over. Videre har det vært naturlig å inkludere ord fra flest mulig forskjellige bøyingsklasser. Tradisjonelt er det kun maskulinum og nøytrum som kan få *a*-endelse i den bestemte flertallsformen, men det er noen kroppsdelssubstantiver tilhørende femininum som får vokalendring i flertall som også kan få *-a* (for eksempel *tenna*). De mest frekvente av disse ordene vil også tas med.

5.2 Funn

5.2.1 Forekomst av de ulike flertallsendelsene i maskuliner og nøytrere

Under følger en oversikt over hvordan bøyingsendelsene fordeler seg mellom korpusene og deltakerne fra øst og vest. De første tre linjene viser summen av de seks siste, altså både maskuliner og nøytrere. For å ikke få for mange linjer, har jeg kun tatt med prosentandelen *a*-endelser (og ikke den for *-ene*).

Tabell 5.1: fordeling av flertallsendelser i TAUS og NoTa-Oslo fordelt mellom øst og vest, totale tall, og prosentandel a-endelser.

	TAUS		NoTa-Oslo	
	øst	vest	øst	vest
substantiver på -ene	573	651	1210	1087
substantiver på -a	203	82	372	239
Prosent a-endelser av substantiver	26%	11%	23%	18%
maskuliner på -ene	397	425	902	737
maskuliner på -a	54	4	127	77
Prosent a-endelser av maskuliner	12%	1%	12%	9%
nøytrum på -ene	176	226	308	350
nøytrum på -a	149	78	245	162
Prosent a-endelser av nøytrum	46%	26%	44%	31%

Den første delen av tabellen viser altså hvordan bruken av den bestemte flertallsendinga i både maskulinum og nøytrum fordeler seg mellom deltakerne fra øst og vest, og mellom TAUS og NoTa-Oslo. Det mest påfallende ved tallene fra denne første delen er at prosentandelen av a-endelser i øst er lavere i NoTa-Oslo enn i Taus, mens den er større i vest. Videre ser man at det er blant maskuliner at a-endelser har påfallende stor økning blant brukere fra vest, mens bruken er uendret blant brukere fra øst. Det er kanskje verdt å nevne her at det som utgjør den aller største delen av hankjønnsord som slutter på *-a* blant brukere fra vest i NoTa-korpuset, er ordene *gutta* og *unga*. Hvis jeg fjerner disse ordene fra

statistikken, er prosentandelen *a*-endelser blant brukere fra vest i NoTa-Oslo bare 2% og ikke 9%. Det er en mye mindre markant økning, men det er fortsatt en dobling fra TAUS.

Nøytrum har en liten nedgang fra 46% til 44% i bruken av *a*-endelse av deltakerne fra øst og en noe større økning fra 26% til 31% blant brukerne fra vest.

5.2.2 Forekomst av et utvalg nøytrer

Tabell 5.2: et utvalg nøytrumsord, forekomst i TAUS og NoTa-Oslo, med skilnad på brukere fra øst og vest

	TAUS				NoTa-Oslo			
	Øst		Vest		Øst		Vest	
	Frekvens	%	Frekvens	%	Frekvens	%	Frekvens	%
Årene	23	59	37	90	23	32	50	81
Åra	16	41	4	10	48	68	12	19
Total	39	100	41	100	71	100	62	100
Husene	7	70	4	100	6	60	17	89
Husa	3	30	0	0	4	40	2	11
Total	10	100	4	100	10	100	19	100
Øynene	0	0	4	100	2	40	10	91
Øya	0	0	0	0	3	60	1	9
Total	0	0	4	100	5	100	11	100
Ørene	0	0	1	100	1	33	4	50
Øra	3	100	0	0	2	67	4	50
Total	3	100	1	100	3	100	8	100

Ordene *år* og *hus* deler en del av de samme egenskapene. Det er begge enstavelsesord og får derfor tradisjonelt sterk bøyning. Ifølge det tradisjonelle bøyingsmønsteret i både Larsen (1907) og Wiggen (1980) får disse ordene *-a* i bestemt flertallsform i østkantmålet. Her ser

man en stor økning i bruken av *åra* mellom korpusene, mens bruken av *husene* og *husa* er omtrent som den var. med en liten økning i *husene*. Økningen av bruken av *åra* er spesielt stor blant brukere fra øst, der den øker fra 41% til 68%, men økningen blant brukere fra vest, fra 10% til 19% er likevel nesten en fordobling av andel forekomster og må også sies å være markant. Av de to deltakerne som er kategorisert som *vest*, og som sier *husa* i korpuset, er den ene oppvokst på Borgen og den andre på Bondi, og som jeg har nevnt tidligere vil man kunne påstå at i det minste brukeren fra Borgen, bosatt på Heggedal, burde kategoriseres som *rest*.

5.2.3 Forekomst av et utvalg maskuliner

Tabell 5.3: et utvalg maskuliner, forekomst i TAUS og NoTa-Oslo, med skilnad på brukere fra øst og vest

	TAUS				NoTa-Oslo			
	Øst		Vest		Øst		Vest	
	Frekvens	%	Frekvens	%	Frekvens	%	Frekvens	%
Guttene	43	57	27	87	11	21	42	45
Gutta	32	43	4	13	42	79	51	55
Total	75	100	31	100	53	100	93	100
Ungene	23	72	14	100	29	45	28	72
Unga	9	28		0	35	55	11	28
Total	32	100	14	100	64	100	39	100
Foreldrene	22	47	27	90	66	76	45	90
Foreldra	25	53	3	10	21	24	5	10
Total	47	100	30	100	87	100	50	100

I denne tabellen ser vi at det er en kraftig økning av bruken av formen *gutta* blant alle brukere fra TAUS til NoTa-Oslo. At forekomsten er over 50% av blant deltakere fra vest må nesten sies å være imponerende. *Unga* har også en økning i bruk, mens *foreldra* får en reduksjon blant brukere fra vest, men holder seg på 10% blant brukere fra vest.

Deltaker 004 i NoTa sier først *gutta* og så *guttene* i to forskjellige setninger. Det første tilfellet er en del av den uforpliktende samtalen mellom to av deltakerne, mens det andre tilfellet er under et intervju. Det samme skjer med deltaker 005, som også bruker *gutta* i samtale, og *guttene* i intervju. Forskerne hadde observert at deltakerne brukte flere a-ender i samtale enn i intervjuene (se kapittel 4.1.3). Disse to deltakerne hadde bodd lengst henholdsvis i Oslo vest og Oslo rest. Deltaker 97 sier *guttene* i første del av samtalen, men bytter konsekvent til *gutta* etter at deltaker 98 har sagt *gutta* noen ganger.

5.2.4 Femininer med vokalendring

Tabell 5.4: Et par femininer som kan få A-ender i bestemt form flertall

	TAUS	NoTa
Henda		4
Hendene		3
Tenna		7
Tennene	3	16

Det er en klar ulempe for analysegrunnlaget at tre av disse formene ikke forekommer i TAUS i det hele tatt. Hvis man allikevel tar utgangspunkt i dataene, viser det dog en økning i bruken av a-ender i disse. Det bør nevnes at formen *tennene* ble nevnt til sammen åtte ganger av samme deltaker i NoTa-Oslo, så hvis man korrigerer for dette, er fordelinga mellom de to endingene i NoTa-Oslo rimelig jevn.

5.2.5 Lavfrekvente ord

I tabellene over er det kun tatt med de ordene som er mest frekvente i korpusene som samsvarer med kriteriene for å kunne få både -a og ene-ender i bestemt flertallsform i østkantmålet ifølge Larsen (1907) og Wiggen (1981). For å ha en kontrollgruppe å sammenligne med vil det her også presenteres noen mindre frekvente ord i korpusene. Jeg valgte å avgrense til «substantiv/flertall/bestemt» i søkeprogrammet og deretter «bla» et stykke ned på lista for å få et tilfeldig utvalg av ord, for deretter å velge ut de ordene som kan få både -a og -ene i bestemt flertallsform. Det er mindre hensiktsmessig å putte disse funnene i tabeller, da det ville blitt veldig mange ord som ville tatt mye plass i teksten.

Av 27 maskuliner i TAUS var det totalt 14 som oppfylte kriteriene for å kunne få a- i bestemt flertallsform: *fingrene, drabantbyene, bydelsutvalgene, vennene, veggene, vegga, unga, ukepengene, tyskerne, tradisjonene, tingene, tinga, støvlene, og strømpene*. Jeg tar ikke med *unga* i beregningen, siden det ordet er behandlet over. I TAUS er ordene annotert også fonologisk, og derfor kunne jeg søke opp alle ordene på nytt for å se fordelinga mellom -a og -ene i de ordene som er ramset opp over. Det ga 6 forekomster av -a og 77 av -ene, eller henholdsvis 7% og 93% fordeling. Av 26 maskuliner i NoTa-Oslo var det totalt 13 som oppfylte kriteriene fra Larsen (1907) og Wiggen (1981) for å kunne få a- i bestemt flertallsform: *skoene, øyene, byene, studentene, hundene, brødrene, bakkene, veiene, tankene, trikkene, støvlene, spillerne, og seigmennene*. Resten var enten feil annotert eller hadde for eksempel -ing i ubestemt entallsform, og er altså tradisjonelt hunkjønnsord. Disse formene utgjør til sammen 61 forekomster i korpuset. Det er kun én forekomst av -a blant disse ordene, av en deltaker som sier *trikka*, noe som gir en prosentfordeling mellom -a og -ene blant disse maskulinene på nesten 2% mot over 98%.

For å finne nøytrumene fra TAUS tok jeg først utgangspunkt i lista fra NoTa-Oslo-utvalget under, men måtte legge til ord fordi det ikke var forekomst i TAUS av mange av ordene. Det endte opp med: *papir, forhold, bær, tog, problem, menneske, medlem, materiale, mannfolk, lokk, lam, lag, krav, kors, og koffert*. Forekomsten av a-ender var 7 og ene-ender 48, noe som tilsvarer en prosentfordeling på henholdsvis 13% og 87%.

Av 27 nøytrum i NoTa-Oslo var det totalt 18 som kunne få -a i bestemt flertallsform: *språkene, programmene, papirene, miljøene, landene, korta, jordene, forholdene, bæra, anleggene, trinnene, togene, systemene, rekkehusene, problemene, notatene, målene, og måla*. Her ser man at *korta, bæra* og *måla* allerede er synlig, siden de har godkjent a-ender i bokmål. De forekommer henholdsvis 4, 4 og 3 ganger. De andre forekommer til sammen 53 ganger. For nøytrumene kunne jeg søke opp nøytrumet og få opp både forekomster med -a og -ene. Det ga 13 forekomster av -a og 63 av -ene, med en prosentfordeling på henholdsvis 17% og 83%. Tallene viser totalt at det er en markant reduksjon av forekomsten av a-ender i bestemt flertallsform blant dette tilfeldige utvalget lavfrekvente maskuliner, fra 7% til 2%, mens en tydelig økning fra 13% til 17% for a-ender blant det tilfeldige utvalget lavfrekvente nøytrere.

6 Diskusjon

I delen under vil jeg prøve å sette funnene over i sammenheng med teoriredegjøringa om morfologisk endring og den tidlige forskningen på flertallsbøyinga i oslomålet.

Før jeg går nærmere inn i å diskutere de mer spesifikke funnene, er det et par poenger som er greit å få avklart. For det første er det ganske stor diskrepans mellom reglene for bøyingsendelser som beskrives i både Larsen (1907) og Wiggen (1981), og de dataene som fremkommer i både TAUS og NoTa-Oslo. Observante lesere kan legge merke til at det er metodiske ulikheter mellom tidlig og mer moderne språkforskning. Det er rimelig å anta at Larsen gjorde lingvistiske intervjuer og elisiteringer av de 16 deltakerne sine, og han var spesielt ute etter den «mest vulgære språkvarianten» i Kristiania (1907, s. III). Dette kontrasterer i stor grad med hvordan TAUS og NoTa-undersøkelsen ble gjennomført. For det første har det vært et mye større mangfold i sosial status blant deltakerne i disse undersøkelsene. For det andre er undersøkelsene gjennomført ved å gjøre opptak av i størst mulig grad naturlig tale. Konsekvensen av dette er at det egentlig ikke går an å sammenligne disse undersøkelsene direkte, da det er nokså usannsynlig at folk flest i Oslo snakka sånn som Larsen legger fram østkantmålet. Det kan det hende at det er andre språklige kjennetegn som jeg ikke ser på som samsvarer i mye større grad mellom Larsens beskrivelse av «vulgærsproget» og for eksempel deltakerne fra Vålerenga i TAUS-korpuset, men det undersøker jeg ikke i denne oppgaven. Videre er det fortsatt sånn at både Larsen og Wiggen er klare over at de fleste talere ikke snakker akkurat det målet de beskriver. Larsen skriver for eksempel at folk som snakker «vulgærsproget» med sine nærmeste, ubevisst bytter til færre hunkjønnsendelser og mindre tykk l når de snakker med folk som tilhører høyere samfunnslag (1907, s. 19–20). I tillegg har Larsen en lengre utredelse om middelklassespråket, der det også tydeliggjøres at folk flest nok brukte et talemål som var en mellomting av de to variantene han beskriver i *Kristiania Bymål* (1907, s. 20–25). Allikevel er det et stort mangfold artikler senere som legger Larsen sin beskrivelse av oslomålet som modell for nyere språkendringer uten å i større grad problematisere at fremstillingen mest sannsynlig er lite representativ for det vanlige bymålet på den tiden. Det er forståelig, siden det ikke finnes noen andre egnede verk. Men i og med at TAUS allerede på midten av 70-tallet viste et ganske annet bilde av oslomålet enn det Larsen og Wiggen beskriver, er det også litt påfallende at man ofte legger Larsen (eller Wiggen for den sakens skyld) sin beskrivelse av denne dialekten eller varieteten til grunn for hva som kjennetegner oslomål,

når det virker som det tradisjonelle oslomålet så å si var borte allerede på den tiden. For eksempel viser både Larsen og Wiggen til -er som akseptabel bøyingsendelse i flertall ubestemt form av sterke enstavelsesnøytrer, som for eksempel *huller* eller *huser*. I TAUS forekommer *huser* bare to ganger, mens *hus* forekommer 92 ganger. *Huller* forekommer ikke i det hele tatt, men leksemet er lite representert i korpuset. Det eneste andre ordet jeg finner som får denne endelsen er klær (*kleer*). I tillegg burde også en form som *husa* være helt dominerende blant brukerne fra øst i TAUS hvis man tar utgangspunkt i reglene Larsen presenterer, men *husa* utgjør bare 30% av forekomstene blant brukerne fra øst, mens *husene* utgjør 70%. Som jeg har skrevet over, dreier denne oppgaven seg kun om bøyning, men det gjør også mange artikler og oppgaver som legger nettopp Larsen sin beskrivelse av bøyinga i «vulgærsproget» til grunn for tradisjonelt oslomål.

En annen «hindring» som kan være grei å få unna her, er hvordan det lave samsvaret mellom bøyingsystemet for østkantmålet i Larsen og Wiggen på den ene siden, og TAUS på den andre, bryter med en del av de prediksjonene naturlig morfologi ville gitt for bøyingsystemet. Som det er redegjort for i kapittel 3.2.1 og 3.2.2 burde den bøyinga som er mest naturlig spre seg til andre bøyingsklasser. Det er vanskelig å si noe annet enn at innenfor systemet som Larsen redegjør for, så er -a den mest naturlige bøyingsformen i bestemt form flertall. Den er i tillegg mest vanlig hvis man også tar hensyn til Wurzel sitt syn på at det ikke kun er det som er morfologisk enklest som sprer seg (1989, s. 66-70). Når bøyingsendelsene jeg har henta fra TAUS skiller seg så mye fra Larsen, spørres det om ikke dette rammeverket ikke egner seg til å forklare endringene som har skjedd i østkantmålet mellom Larsen og TAUS. Dette gjelder også for vestkantmålet, som i så fall har gått fra å være et gjennomført togenussystem til å ha flere brukere som har a-endelser, om enda få. For systemet i østkantmålet er det i så fall Mayerthaler sitt syn på morfologisk endring som egner seg best, da man kan argumentere for at -ene, på universelt grunnlag, er mindre markert enn -a. Dette følger én funksjon, én form-prinsippet (Wurzel, 1989, s. 12). Samtidig kolliderer dette prinsippet når man følger utviklingen videre fra TAUS til NoTa-Oslo, både innenfor østkantmålet og vestkantmålet. Hvis -ene sprer seg innenfor østkantmålet fordi den formen ikke kolliderer med -a (i bestemt form entall av hunkjønnssord), så er det merkelig at den ikke fortsetter å gjøre det mellom TAUS og NoTa.

6.1 Fordeling av flertallsendelser

Tabell 5.1 viser at det er 3% mindre bruk av *a*-endelser blant brukerne fra øst, fra 26% forekomst i TAUS til 23% forekomst i NoTa. På den andre siden er det en økning i bruk av

a-endelser blant brukerne fra vest, fra 11% til 18% forekomst. Siden denne statistikken ikke forteller noe om de enkelte ordene, er det vanskelig å si noe spesifikt om de språkinterne årsakene til endringen. Dette er det større muligheter for under, der jeg har samla data om bestemte ord. Med utgangspunkt i for eksempel Wurzel sitt rammeverk for naturlig morfologi, vil man tenke seg at den bøyingsendelsen som er mest vanlig også er den som er minst markert, og at det dermed er den endelsen det i størst grad endres mot. Denne typen effekt beskrives også av Fertig som en universell effekt som er gyldig innenfor all morfologi (2012, s. 114–115). I tilfellet for oslomålet i dag, eller vestkantmålet, gjelder dette ene-endelsen, som i tillegg til å ut fra dataene mine å dømme er mest vanlig, også er den endelsen et nyord får når det tas inn i bokmålet. At all flertallsbøying i bestemt form dreier mot ene-endelsen stemmer ikke helt overens med det helhetlige bildet, ettersom bruken av *a*-endelsen øker såpass mye i bestemt form flertall av hankjønn blant deltakerne fra vest. Innenfor dette rammeverket må det i så fall enten bety at *-a* er mindre markert i enkelte bøyingsklasser, som for eksempel blant sterke enstavelses maskuliner, eller at noen typer ord, som høyfrekvente ord, faller utenfor den vanlige morfologien. Jeg kommer inn på noen tydelige sammenfall under som viser sannsynlige årsaker til denne endringa.

På den andre siden minker bruken av *a*-endelser blant deltakerne fra øst. Det at bruken blant deltakerne fra vest begynner å ligne mer på øst og omvendt minner om det Larsen allerede skrev om i 1907, at språket konvergerer. Dette kan være med på å styrke et syn på en utjevning av dialekten, slik som Larsen begynner å snakke om, og som senere er tatt opp i blant annet artiklene om standardtalemål, særlig av Opsahl & Røyneland som også ved hjelp av artikler som tar utgangspunkt i data fra TAUS og NoTa-Oslo, hevder at de to dialektvariantene i Oslo nærmer hverandre mer og mer ved at antallet *a*-endelser øker blant brukere fra vest (2009, s. 104–105). Synet på at språket endres i retning av den mest prestisjefulle varietetten – som regel noe i nærheten av vestkantmålet – slik som blant annet Mæhlum fremmer (2009), passer ikke i den statistikken som blir presentert over. Da ville dataene vist en tydelig tendens til økning av ene-endelsen i alle bøyingsklasser. Den eneste plausible løsninga innenfor denne forklaringa ville være som Western skriver, at disse formene er lån fra østkantmålet (1978, s. 115–116). Heller ikke forklaringa som fremmes av Johnsen, at andre mål i Sørøst-Norge endres mot østkantmålet, mens østkantmålet endres mot vestkantmålet, fungerer her. Det vil si, østkantmålet endres nok mot vestkantmålet, men vestkantmålet endres mot østkantmålet også. Så Johnsens (og andres) påstand om at østkandialekten «noko om senn vert borte i hovudstaden» (Johnsen, 2015, s. 1) virker på en side riktig, men det betyr på en annen side ikke at det er vestkantdialekten som tar over. Det

oppstår en ny dialekt som er en blanding av de to. Dette er mer i tråd med det Opsahl og Røyneland skriver (2009, s. 104–105). Det er videre verdt å nevne at jeg ikke mener at rammeverket for naturlig morfologi er ugyldig med bakgrunn i dataene som er presentert her. For det meste virker det som mindre frekvente ord i større grad får -ene i bestemt flertallsform, men at a-endelsen har økt såpass mye blant de orda som har fått det, at det har stor påvirkning på helhetsbildet.

6.2 Økning av -A i frekvente ord

Tabell 5.2 og 5.3 viser frekvensen og fordelinga av et utvalg intetkjønnsord og hankjønnsord i TAUS og NoTa-Oslo. Under gjennomgangen av bruken av den bestemte flertallsformen av *gutt*, altså *gutta* og *guttene*, observerte jeg noe av det samme som NoTa-forskerne også noterte seg, at deltakerne hadde en tendens til å bruke a-endelser mer i de uforpliktende samtaler, men flere ene-endelser i intervjuer (NoTa-Oslo, 2018). Videre var det en deltaker som startet samtalen med å bruke formen *guttene*, men endret til *gutta* etter at den andre deltakerne hadde sagt *gutta* noen ganger. Denne observasjonen følger en type språkbruk som Larsen allerede beskriver, der folk tilpasser talemålet til samtalepartner og situasjon (1907, s. 13–14).

Det er iøynefallende at det i de fleste bøyingsklassene er en stor økning av bruken av a-endelsen i de mest frekvente ordene både blant deltakere fra øst og blant deltakere fra vest, mens det er nesten ingen endring eller mindre bruk av a-endelsen i de mindre frekvente ordene. Dette kan være i tråd med en bruksbasert tilnærming der man vektlegger tegnfrekvens som en viktig årsak til endring eller ikke-endring. Bybee & Beckner skriver at «words and phrases with high-token frequency are also subject to the Conserving Effect, meaning that high-frequency items are more resistant to reformations based on productive patterns in the language» (Bybee & Beckner, 2015). Innfallsvinkelen til Bybee og Beckner taler dog ikke for en økning i bruk av den ikke-produktive formen. Derimot har Damaris Nübling skrevet om sammenhengen mellom høy tegnfrekvens og irregulær bøyning hos verb (2001). Selv om sterke verb ofte har enda mer irregulær bøyning i form av omlyd og forkortning enn substantiv, er allikevel noen av poengene mulig å overføre i denne analysen. Ord som har lav tegnfrekvens, har ofte høy typefrekvens, og følger i større grad produktive regler, mens ord med høy tegnfrekvens gjerne tjener på å være kortere og mer distinkte (Nübling, 2001, s. 70). Resultatet kan være at former *gutta*, eller for den sakens skyld *åra* eller *unga*, ligger mentalt som en egen form, mens ord med lavere tegnfrekvens får den mer produktive bøyingsendelsen -ene. Med dette kan man altså tenke at for eksempel

flertallsformen av ordet *gutt* har gått fra å følge et produktivt mønster i vestkantmålet, det vil si at det følger regelen for *-ene* i bestemt form flertall av maskuliner, til at det i stedet representeres av hele ordformen *gutta*. Samtidig utgjør *foreldra*, som sammen med *foreldrene* har veldig høy forekomst i korpuset, bare omtrent 20% av forekomstene. Den andre forklaringa kan være at *a*-endelsen er blitt et produktivt mønster for visse ordklasser som har spredt seg også til vestkantdialekten. Det er ikke lett å finne språkforskning som forklarer hvorfor *a*-endelsen fantes i maskulinumbøyinga i oslomål og østnorske dialekter forøvrig i utgangspunktet. Som jeg har redegjort over er den ene forklaringa at endelsen er endra gjennom fonologiske endringer, eller reduksjon. Det er på en måte en apokopering av den opprinnelige *ane*-endelsen. Den andre forklaringa må være analogi fra nøytrum. For at analogi skal være en plausibel forklaring, må det være andre likhetstrekk mellom ordklassene som gjør at analogien, eller innovasjonen, gjennomføres i første omgang. Og analogier mellom nøytrer og maskuliner har det uten tvil vært en del av, som for eksempel når eldre Kristiansandsmål har *-ane* ved nøytrer i bestemt form flertall, altså *husane*, sannsynligvis analogisk etter mønster av maskuliner, altså *bådane*. Grunnen til at jeg skriver dette er egentlig bare for å påpeke at det jeg har funnet data på, at *a*-endelsen i noen hankjønnsord blir værende, og til og med blir mer vanlig, både i østkantmålet og vestkantmålet, mens ikke i en del andre hankjønnsord, ikke kan være verken reduksjon eller analogi. For at en morfologisk endring skal regnes som analogisk, forutsetter en produktiv morfologisk regel, noe jeg synes det er vanskelig å finne belegg for. Da ville i så fall *a*-endelsen i alle sterke enstavelses maskuliner, som *gutt*, og alle svake tostavelses maskuliner, som *unge*, blitt mer vanlig blant brukere fra øst mellom TAUS og NoTa-Oslo, og mindre vanlig blant brukere fra vest. Det gjør de ikke. Det fra før i liten grad *a*-endelser i flertall i vestkantmålet, bortsett fra ved de allerede etablerte ordene *barna* og *bena*. Analogisk innovasjon skjer som regel innenfor eget språk, og da må i så fall orda som har *a*-endelse i bestemt flertallsform være fremmedord lånt inn fra østkantmålet, slik som Western beskriver (1978, s. 115–116). En kanskje påfallende sammenligning mellom det som diskuteres her og teorien som er redegjort for tidligere, er det Larsen skriver om noen bestemte ordformer som behandles annerledes i vestkantmålet i *Kristiania Bymål* (1907). I forbindelse med at Larsen skriver at språket i byen konvergerer, blir former som egentlig tilhører østkantmålet brukt av talere som vanligvis snakker vestkantmålet, samtidig som former som egentlig tilhører vestkantmålet blir brukt av talere som til vanlig snakker østkantmål. Nærmere bestemt ved formene *barna* og *bena*:

Der findes ialfal ett eksempel på, at én av byens og Østnorges åpenbare dialektformer har nådd op til - praktisk talt - hele byens dannede befolkning og en stor del av Dgl ellers i landet, nemlig [*barna*] (best. N. pl. børnene): også [*ben*] benene, spiller en viss rolle. Den første brukes av adskillige også i tryk, så langt den enn ligger fra substantivbøiningen i skriftsproget. (Larsen, 1907, s. 30)

Det er ingen forekomster av formen *barnene* i noen av korpusene, mens det er omtrent 70 forekomster av *barna* i både TAUS og NoTa-Oslo. Dette til tross for at leksemet *barn* ikke har noen åpenbare semantiske eller fonologiske trekk som tilsier at det ikke ville fått *-ene*. Ordet *forelder* er kanskje det ordet jeg har med i denne undersøkelsen som ligner mest, selv om det nå tilhører en annen bøyingsklasse. Men her er forekomstene i korpuset mye mer spredt mellom de ulike endelsene. Kan det være mulig å spekulere i at en form som *gutta* over tid kan innta samme posisjon, og derav få særbehandling på samme måte, som *barna*? En tredje talemålsundersøkelse fra tidligere på 1900-tallet eller i løpet av de neste ti åra kunne kanskje vist en mer tydelig tendens for dette. Det må allikevel skytes inn at når det maskulinet som har størst økning i forekomst med *a*-endelse i både østkantmålet og vestkantmålet nettopp er *gutta*, så kan man også tillegge akkurat dette ordet en særstilling ikke bare fordi det er høyfrekvent. Det er også et ord som mange antakeligvis vil kunne tillegge noe mer enn bare den grammatiske egenskapen «bestemt flertall av ordet *gutt*». Man kan gjerne bruke *gutta* når man snakker om vennegjengen sin, særlig hvis den består av gutter, man bruker det gjerne også i stedet for *dere*. For eksempel kan man si «hei gutta, se her». Sånn sett har nok *gutta* mer drahjelp for å ha fått en så markant økning i bruk både i vestkantmålet og østkantmålet enn bare gjennom høy tegnfrekvens. Ordet *forelder* som også har en rimelig høy tegnfrekvens i korpuset, har samlet sett ikke fått økning i *a*-endelser, men derimot en liten reduksjon. Blant brukere fra vest er det ingen endring. Forekomsten av *foreldra* er på 10% i både TAUS og NoTa. Men blant brukerne fra øst, er det en kraftig reduksjon fra 53% til 24% forekomst av *foreldra*. Hvorfor får ikke *foreldra* en økning av bruk, særlig blant brukere fra øst, men til og med en reduksjon? Det er et par formmessige forskjeller mellom *forelder* og *unge/gutt*. Det er en stavelse lengre enn de andre ordene. Hvis man bruker Nübling sin forklaring på at noen frekvente ord er tjent med å være korte (2001, s. 70), går det an å argumentere for at et ord som allerede er lengre, ikke får like mye ut av å bli kortere som et kortere ord. Prosentreduksjonen stavelser er altså større fra *ungene* til *unga* enn fra *foreldrene* til *foreldra*. I tillegg skiller ordet seg ved at det får en

prosodisk endring fra *er* til *re* mellom entall og flertall. Disse mulige årsakene er altså utenfor teoritilfanget til denne oppgaven.

6.3 Femininene med vokalskifte

En mulig forklaring på hvorfor noen femininer kan få a-endelse i bestemt flertallsform, kan være fordi disse ordene unngår homonymi med bestemt form entall på grunn av vokalskifte i flertall. En av faktorene som påvirker om et ord utsettes for en irregulær morfologisk egenskap som i dette tilfellet, er blant annet at man kan unngå synkretisme eller homonymi. Dette er i det minste i tråd med noe Nübling er inne på, selv om hun i utgangspunktet skriver om høyfrekvente ord (2001, s. 69). Wurzel (1989, s. 17–25) skriver også om konfliktene i naturlighet mellom morfologi og fonologi, at når noe blir mer naturlig morfologisk, så blir det mindre naturlig (mer markert) fonologisk. Vokalendringen mellom entall og flertall i disse ordene, er et eksempel på noe som er fonologisk unaturlig, noe som har gitt plass til at både den mer fonologisk naturlige og morfologisk naturlige -a kan brukes i denne bøyingsklassen. Man slipper altså et bøyingsparadigme som: *tann-tanna-*tanner-*tanna*. Derfor er det særlig interessant å se med hvilke bøyingsendelser disse forekommer i korpuset sammenligna med maskulinene. En annen supplerende innfallsvinkel til denne bøyinga hos noen femininer kommer fra Enger (2012), som skriver at ordene *hand* og *tann* i romeriksmålet blir «analogisk omdannet etter nøytrer og maskuliner» i bestemt flertallsform (2012, s. 98). Dette ser i hvert fall i dette tilfellet ut som en mer plausibel forklaring enn spredning gjennom tegnfrekvens eller naturlighet i TAUS og NoTa-korpuset, ettersom fremkomsten av a-endelsen er så å si ikke-eksisterende blant de utvalgte hunkjønnssubstantivene i TAUS, mens det er noe forekomst i NoTa. En sånn analogi burde følge en større formlikhet mellom formene. Hvis man ikke vet bestemt flertallsform av *okse*, men *bukse*, kan man sette opp den analogiske ligningen *bukser : buksene = okser : x, x = oksene*. Sånn ville man kunne forklare en analogisk endring i svake hankjønnssord i østkantmålet, der hankjønnssorda får bestemt flertallsbøying etter hunkjønn. *Tenna* kunne i så fall endres analogisk etter for eksempel *mann*: *mann : menn = tann : x, x = tenna*. Eksempelene viser muligens bare at analogi som forklaring er mest plausibel innenfor østkantmålet, som har hatt begge bøyingsuffiksene i ulike bøyingsklasser, men mindre innenfor vestkantmålet, som i utgangspunktet bare har hatt -ene. Samtidig er det også lite logisk at en så lite brukt form som *menna* skulle være modell for analogien.

6.4 Lavfrekvente ord

Dataene kan indikere at andelen a-ender i maskuliner i NoTa-korpuset synker med lavere tegnfrekvens. *Venna* har bare 4 forekomster mot 27 av *vennene*, som bare utgjør 13% sammenligna med *gutta*, som forekommer 93 ganger og da 64% i forhold til *guttene*. Blant nøytrere er det en liten økning i bruk. For de lavfrekvente ordene viste jeg over (kapittel 5.2.5) en reduksjon av forekomsten av a-ender i bestemt flertallsform blant dette tilfeldige utvalget lavfrekvente maskuliner, fra 7% til 2%, mens en tydelig økning fra 13% til 17% for a-ender blant det tilfeldige utvalget lavfrekvente nøytrere. Det er påfallende at det er en kraftig økning av a-ender blant noen av de mest frekvente hankjønnsordene, mens vi her ser en reduksjon i bruken av noen mindre frekvente. Blant intetkjønnsorda så man en mye mindre økning mellom korpusene, mens det blant dette tilfeldige utvalget lavfrekvente nøytrere er en grei økning. Det kan hende at de rammeverkene jeg har redegjort for tidligere i denne oppgaven, ikke har noen grei forklaring på dette. Samtidig kan det være at, siden det for nøytrere finnes flere ord med «sterk» bøyning, altså som ikke får noen endelse i ubestemt flertallsform, så forekommer -a i bestemt flertallsform oftere analogisk, enn i maskulinum, som har -er i ubestemt flertall, i tråd med det Enger skriver om flertallsbøyning i nøytrum i romeriksmålet (2012, s. 99–101)

7 Avslutning

I denne oppgaven har jeg villet undersøke endringer i flertallsbøyninga i oslomål, og om det finnes noen teoretiske rammeverk som egner seg bedre til å beskrive hvorfor (og hvordan) endringene har inntruffet enn sosiolingvistiske tilnærminger. I kapittel 1 la jeg fram bakgrunnen for oppgaven, og problemstillingene, samt noen avklaringer om begrepene østkant- og vestkantmål. I kapittel 2 presenterte jeg relevant tidligere forskning på oslomål, og videre i kapittel 3 redegjorde jeg for de teoretiske rammeverkene jeg ønsket å bruke i denne oppgaven, samt det sosiolingvistiske perspektivet jeg ønsket å bevege meg litt vekk fra for å beskrive endringene i oslomålet. I kapittel 4 viste jeg hvordan jeg ønsket å bruke korpussøk som metode for å innhente data til undersøkelsen, og jeg la fram funnene mine i Kapittel 5. Til slutt har jeg diskutert teorien i lys av tidligere forskning og funn i kapittel 6. Problemstillingene mine var altså:

1. Hvordan har flertallsbøyninga endret seg fra de tidligere fremstillingene av oslomål, til talemålsundersøkelsene gjennomført på 70-tallet og videre på tidlig 2000-tall?

2. Hva vil ulike teorier om morfologisk endring predikere for de ulike talemålsvariantene i Oslo, og kan de hjelpe til å forklare endringene som har skjedd?

Hypotesene mine var:

1. For de fleste ord, har ene-endelsen blitt mer vanlig i flertall
2. Den bøyingsendelsen som er vanligst vil spre seg til andre bøyingsparadigmer innenfor samme talemålsvariant

Svaret på den første problemstillinga og hypotesen, er todelt. Flertallsbøyinga har utvilsomt endret seg i både østkantmålet og vestkantmålet. Hvis man ser på kun østkantmålet er hypotese 1 helt feil mellom de tidlige beskrivelsene av bøyinga i østkanmålet og TAUS, mens dataene mine til en viss grad samsvarer med hypotesen når man ser endringen fra TAUS til NoTa. Det må sies at postuleringen av hypotese 1 var på syltynt faglig grunnlag, og av mer intuitiv art. Når man ser på vestkantmålet, må det sies at hypotese 1 ikke stemmer, verken mellom Larsen og TAUS, eller mellom TAUS og NoTa-Oslo.

Videre viser det seg at hypotese 2 trenger en grundigere presisjon for å stemme for noen av talemålsvariantene når man ser utviklingen mellom korpusene. Hvis det som er mest vanlig ses i lys av typefrekvens, altså hvor mange ord som får endelsen, så fungerer dette i liten grad for noen av utviklingslinjene. Da ville ikke -ene blitt mer vanlig i østkantmål og -a i vestkantmål. Dersom man derimot trekker inn tegnfrekvens, blir hvertfall utviklingen i for maskuliner mellom TAUS og NoTa mye mer plausibel. Det går allikevel an å konkludere med at de teoretiske rammeverkene jeg har brukt i denne oppgaven kanskje ikke er fullgode til å forklare alle endringene i øst- og vestkantmålet mellom TAUS og NoTa-Oslo, men de kan allikevel gi verdifull innsikt, synes jeg, i noen av endringene. Det er for eksempel ganske tydelig at typefrekvens kan ha mye å si for hvorvidt en endelse sprer seg eller ikke, i tilfellet *gutta*. Det virker også som at noen av forklaringene på naturlighet egner seg til å forklare hvordan former som *tenna* og *henda* kan fungere. Samtidig virker det som at ordene som fremkommer sjeldnere i korpuset, og da argumenterbart er mer «offer» for analogi, i større grad følger prinsippet om naturlighet enn de orda som er mer frekvente. Det at man kan bruke språkintern morfologisk teori for å bidra til å forklare språkendringer i tillegg til sociolingsistiske forklaringer, synes jeg bringer god innsikt i feltet for min egen del.

Litteratur

- Buchstaller, I. & Khattab, G. (2013). Population samples. I R.J. Podesva & D. Sharma (red.) *Research Methods in Linguistics* (s. 74–95). Cambridge University press.
- Bybee, J. L. & Beckner, C. (2010). Usage-Based Theory. I B. Heine og H. Narrog (Red.), *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis* (s. 827–856, men paginering fra nettsted i løpende tekst). Oxford University Press. Henta fra: <https://www-oxfordhandbooks-com.ezproxy.uio.no/view/10.1093/oxfordhb/9780199677078.001.0001/oxfordhb-9780199677078-e-32?print=pdf> 09.12.2020
- Enger, H.O. (2010). Kasusbortfallet enda en gang - og morfologisk teori. I Maj Reinhammar (red.), *Studier i svenska språkets historia 11: Förhandlingar vid Elfte sammankomsten för svenska språkets historia i Uppsala 23-24 april 2010*. 9 - 30.
- Enger, H.O. (2011). Gender and Contact. I P. Siemund (red.) *Linguistic universals and language variation* (s. 171–203). Walter de Gruyter.
- Enger, H.O. (2012). Fire kroppsdelssubstantiver og en sammensvergelse, I: Rolf Theil; Tom Schmidt & John Ole Askedal (red.), *Germansk filologi og norske ord. Festskrift til Harald Bjorvand på 70-årsdagen den 30. juli 2012*. (s. 94–108) Novus.
- Enger, H.O. & Conzett, P. (2016) Kapittel 3: Morfologi. I H. Sandøy (red.) *Norsk Språkhistorie: Mønster* (s. 213–316). Novus.
- Fertig, D. (2013). *Analogy and morphological change*. Edinburgh University Press.
- Hanssen, E. (1978). *Oslomål: prosjektbeskrivelse og syntaktisk analyse av oslomål med henblikk på sosiale skilnader*. Novus.
- Johannessen, J. B. (2008). Oslospråket i tall. I J. B. Johannessen (red.) *Språk i Oslo: Ny forskning omkring talespråk* (s. 235–242). Novus.
- Johannessen, J. B; Vangsnes, Ø. A; Priestley, J & Hagen, K. (2014). A multilingual speech corpus of North-Germanic languages. I: Raso, Tommaso; Mello, Heliana (red.). *Spoken Corpora and Linguistic Studies* (s. 69–83). John Benjamins Publishing Company.

- Johnsen, S.S. (2015). Dialect change in South-East Norway and the role of attitude in diffusion. *Journal of Sociolinguistics* 19(5): 612–642. Hentet fra: https://sverrestausland.github.io/publication_files/2015/jsl/stausland.johnsen_jsl.2015.pdf
- Larsen, A. B. (1907). *Kristiania Bymål: vulgærsproget med henblik på den utvungne dagligtale*. Bymålslaget.
- Mæhlum, B. (2009). Standardtalemål? Naturligvis! *Norsk lingvistisk tidsskrift* 27(1): 7-26. Hentet fra: http://web.novus.no/NLT/NLT_2009-1.pdf
- Mæhlum, B. & Røyneland, U. (2011). “Lasternes Hule” eller “Civilisationens Arnested”? Byens posisjon i norsk talemålsforskning. I J. G. Jørgensen & L. S. Vikør (red.) *Nordiskfaget* (s. 69–95). Novus.
- Norsk talespråskorpus - Oslodelen (2018), Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo. <http://www.tekstlab.uio.no/nota/oslo/>
- Nübling D. (2001) The development of “junk”. Irregularization strategies of have and say in the Germanic languages. I Booij G., van Marle J. (red.) *Yearbook of Morphology* 1999. *Yearbook of Morphology*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-3722-7_3
- Opsahl, T. & Røyneland, U. (2009). Osloungdom – født på solsiden eller i skyggen av standardtalemålet? *Norsk lingvistisk tidsskrift* 27(1): 95–120. Hentet fra: http://web.novus.no/NLT/NLT_2009-1.pdf
- Sandøy, H. (1987). *Norsk Dialektkunnskap*. Novus.
- Sandøy, H. (2009). Standardtalemål? Ja, men...! *Norsk lingvistisk tidsskrift* 27(1): 27–48. Hentet fra: http://web.novus.no/NLT/NLT_2009-1.pdf
- Sandøy, H. (2013). Perspektiv på norsk talemålsforskning de siste 100 åra. I L. Elmevik & E. H. Jahr (red.), *Talemålsforskning i Norden dei siste 100 åra. Eit symposium i Åseral i 2011 i høve 100-års-jubileet for Didrik Arup Seips hovudfagsavhandling om åsdølmålet*, 79–108. (Acta academiae regiae Gustavi Adolphi CXXVII.) Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur. ISBN 978-91-87403-03-3

- Sandøy, H. & Nesse, A. (2016). Kapittel 1: Språkending. I H. Sandøy (red.) *Norsk Språkhistorie: Mønster* (s. 31–100). Novus.
- Stjernholm, K. (2013). *Stedet velger ikke lenger deg, du velger et sted: Tre artikler om språk i Oslo*. / [Doktorgradsavhandling. Universitetet i Oslo].
- TAUS v.3 (2020), Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo.
<http://www.tekstlab.uio.no/nota/taus/index.html>
- Western, K. (1978). *A-endinger i Oslo-mål*. Universitetet i Oslo.
- Wiggen, G. (1981). *Oslo Bymål: ei lærerrettleiing [for Oslo-skolen]*. Universitetet i Oslo
- Wurzel, W. U. (1989) *Inflectional Morphology and Naturalness*. Kluwer Academic Publishers.